
HET VERSCHIL

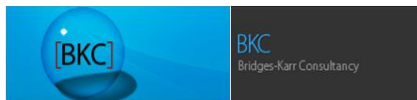

Werk maken van het geloof

EINDVERSLAG ZALIGE TITUS BRANDSMAPAROCHIE

11 september 2015

Dr. Linda Bridges Karr
BKC
De Perk 26
9411 PZ Beilen
0593-542363/062-6888642
www.bridgeskarr.nl
Linda@BridgesKarr.nl

SAMENVATTING

Sinds het voorjaar van 2014 is de Zalige Titus Brandsmaparochie één van de drie *pilot-sites* voor het project HET VERSCHIL van het Rooms-Katholieke bisdom Groningen-Leeuwarden. Het project is bedoeld om gelovigen (opnieuw) bij de geloofsgemeenschap te betrekken, hen uit te nodigen werk te maken van hun geloof, en de omstandigheden te creëren (of te versterken) waaronder de gewenste (her)vitalisering kan plaatsvinden.

Het bisdom wil dit doel bereiken door de parochies (weer) in gesprek te brengen met iedereen die bij de geloofsgemeenschap hoort. Ook wil het pastores, professionals en bestuurders toerusten met de vaardigheden die nodig zijn om het proces van (her)vitalisering op een toekomstbestendige manier te verwezenlijken.

Voor het traject in de Zalige Titus Brandsmaparochie ligt de focus op het versterken van het 'kerk zijn' binnen de parochie en de plaatselijke geloofsgemeenschappen door 1) verbinding te zoeken tussen de vragen en de behoeften die binnen de parochie leven en datgene wat de kerk/parochie/locaties inhoudelijk te bieden hebben en 2) het bestendigen van de betrokkenheid van de parochianen bij "het kerkbedrijf" door het verdiepen en verbreden van hun participatie.

Om deze speerpunten te realiseren is een aantal activiteiten georganiseerd, in het bijzonder:

- Een startbijeenkomst met uitleg over het project en een overzicht van de basisprincipes van goed vrijwilligersmanagement
- Een inventarisatie door middel van een vragenlijst verspreid onder alle ingeschreven parochianen
- Vier focusgroep gesprekken met parochianen die de vragenlijst hadden ingevuld
- Een inspiratiebijeenkomst voor alle vrijwilligers op elke locatie (najaar 2015).

Dit verslag geeft een overzicht van de resultaten van deze activiteiten.

1. Uitvoering inventarisatie en focusgroep gesprekken

In januari 2015 zijn binnen de Zalige Titus Brandsmaparochie, in samenwerking met de actie KerkBalans, vragenlijsten verstuurd naar 1896 adressen. In totaal zijn 570 vragenlijsten ingevuld terug ontvangen (respons = 30%). Van deze respondenten gaven er 103 (18%) toestemming voor verder contact.

In maart 2015 zijn vier focusgroep gesprekken gehouden met parochianen die de vragenlijst hadden ingevuld. Alleen respondenten die toestemming hadden gegeven voor verder contact werden uitgenodigd. De sessies werden met de volgende doelgroepen gehouden:

- Ouders met kinderen van de basisschoolleeftijd of jonger
- 65-plussers
- Ouders met kinderen in het voortgezet onderwijs
- Stellen zonder kinderen en alleengaanden van verschillende leeftijden

De gesprekken werden op basis van een vooraf opgesteld protocol gevoerd. Voor alle groepen werd hetzelfde protocol gebruikt. De sessies werden digitaal opgenomen en woordelijk getranscribeerd. Tijdens elk gesprek maakten de projectassistente en een lid van het parochiebestuur of van een van de locatieraden aantekeningen. Deze zijn in de analyse meegenomen.

2. Resultaten uit de inventarisatie

- Een grote meerderheid van de respondenten (74%) is 50 jaar of ouder. Dit is het geval op alle vier locaties (4.1.1).
- Ongeveer twee derde van de respondenten heeft een echtgenoot/echtgenote of levenspartner en ongeveer 1 op de 5 heeft tenminste 1 thuiswonend kind onder de 18. Van alle respondenten werkt 225 (40%) tenminste deeltijd. Van deze respondenten hebben 165 (73%) een voltijd baan (4.1.2).
- Meer dan 1 op de 3 respondenten zet zich in voor de maatschappij. Van deze 210 respondenten is 43% actief in 1 organisatie, 32% in 2 organisaties en 25% in drie of meer organisaties. Hun activiteiten lopen uiteen van informele hulp aan bureaus en mantelzorg tot vrijwilligerswerk bij onder andere de brandweer, politieke partijen, scholen of sportverenigingen. Tenminste 54 van de bijna 400 genoemde organisaties hebben iets met de katholieke kerk/parochie/plaatselijke geloofsgemeenschap te maken (4.1.4).
- Regelmatige kerkgangers (1 keer per maand of vaker) vormen een minderheid (35%) in de parochie. Dit is echter vooral het gevolg van het lage percentage kerkgangers (33%) in de locatie Heilige Franciscus. Op de andere locaties loopt het percentage respondenten dat regelmatig een religieuze viering bijwoont uiteen van 44% (Heilige Martinus) tot 67% (Heilige Nicolaas van Tolentijn) (4.2.1).
- Regelmatige kerkgang komt het vaakst voor onder de jongste groep respondenten. Onregelmatige kerkgang komt het vaakst voor in de oudste leeftijdscategorie. Dit is voor een deel te verklaren door gezondheids- en/of mobiliteitsproblemen. Ook in de leeftijdscategorie 50–64 zijn echter veel onregelmatige (of weinig regelmatige) kerkgangers te vinden (4.2.1.1).
- Het vaakst genoemd als reden om naar de kerk te gaan worden vieringen, waar men voor iets/iemand aanwezig moet zijn (bv. doop, trouw, Eerste Communie). Andere veelgenoemde redenen zijn persoonlijke behoefte en bijzondere feestdagen (4.2.1.2).
- Een grote meerderheid van de respondenten zegt de kerk vooral als een gemeenschap te zien (in plaats van als een instituut of als een gebouw). Dit gevoel leeft in het bijzonder sterk binnen de oudste groep respondenten. Ook het merendeel van de regelmatige kerkgangers (9 op de 10 respondenten)

deelt deze visie. Van de onregelmatige kerkgangers ziet een op de drie de kerk juist eerder als een instituut of een gebouw dan als een gemeenschap (4.2.2).

- In antwoord op de vraag wat geloven voor de respondenten betekent wordt het vaakst verwezen naar een systeem van normen en waarden (4.2.3).
- Met betrekking tot hun persoonlijke geloofsovertuiging zeggen de meeste respondenten te geloven in een soort levensgeest of kracht of, in mindere mate, in een persoonlijke God. Een kleine groep zegt het niet precies te weten, terwijl een zeer klein percentage meent dat er geen geest, God of levenskracht bestaat.
- In de jongste groep respondenten bevinden zich naar verhouding meer parochianen die niet in een persoonlijke God geloven dan in de oudste groep respondenten. Ook onder de respondenten die überhaupt niet in een geest/God/levenskracht geloven, zijn de jongeren in de meerderheid.
- Regelmatige kerkgangers geven veel vaker aan overtuigd te zijn van het bestaan van een persoonlijke God dan onregelmatige kerkgangers. Van die laatste groep zeggen relatief meer niet in een God of levenskracht/geest te geloven (4.2.4).
- In antwoord op de vraag wat in de parochie gewaardeerd wordt, verwijzen de meeste respondenten naar momenten van rust en bezinning (4.3.1).
- Gevraagd naar de manier waarop zij de beschikbare middelen zouden verdelen over zes activiteiten in de parochie geven de respondenten de volgende prioritering aan (4.3.2):

1.	Diaconie (liefdadigheidswerk, zorg aan hulpbehoevenden die bij de parochie horen)	23,0%
2.	Liturgie (vieringen)	21,7%
3.	Onderhoud kerkgebouwen	20,0%
4.	Persoonlijke aandacht voor mensen door de pastores	19,4%
5.	Diaconie (liefdadigheidswerk, zorg aan hulpbehoevenden die niet bij de parochie horen)	17,6%
6.	Catechese (opleiding in/over het christelijke geloof)	15,1%

3. Resultaten uit de focusgroep gesprekken

In de focusgroep gesprekken werd onder andere gesproken over de verwachtingen die men van de parochie heeft. Uit deze discussies kwam een breed scala aan thema's naar voren, die in onderstaande lijst samengevat worden:

- De lokale geloofsgemeenschappen moeten blijven bestaan.
- De kerk moet een thuis zijn.
- Ze moet iets voor de samenleving betekenen.
- Ze moet meer insluiten dan uitsluiten.
- De kerk en de lokale geloofsgemeenschappen moeten iets bieden aan verschillende doelgroepen.

- De leer van de kerk moet verbonden worden met het hier en nu.
- Er is behoefte aan vernieuwing van en inspraak in de vieringen.
- Men verlangt naar meer samenwerking met de pastores.
- Het streven om mensen buiten de kerk te bereiken moet er niet toe leiden dat de kerk haar zicht op de mensen binnen de kerk verliest.

4. Conclusies en aanbevelingen

- De Zalige Titus Brandsmaparochie heeft verschillende sterke punten, die van enorm belang kunnen zijn bij het realiseren van haar opdracht.
  - Ondanks de hoge leeftijd van de respondenten is meer dan de helft jonger dan 65 jaar. Bovendien lijkt er een redelijk omvangrijke groep jongere parochianen te zijn, die zich betrokken voelen bij de kerk en het geloof.
  - Er is sprake van een enorme inzet van vrijwilligers binnen de parochie.
  - Er is op alle locaties veel animo voor 'lichtere' vrijwilligersklussen, die niet bijzonder veel tijd vragen. Veel mensen zijn bovendien bereid om meerdere functies te vervullen.
  - Het totale aantal parochianen is groot genoeg om veel activiteiten uit te voeren, zonder dat er een onevenredig zware last op de schouders van een klein aantal actievelingen komt te liggen.
  - Er bestaat een sterke culturele en/of spirituele binding met de katholieke kerk, ook onder parochianen die weinig of niets met de kerk op zich te maken (willen) hebben.
  - Door de op doelgroepen gerichte organisatiestructuur van de parochie kunnen de verschillende aspecten van het geloofsleven op een holistische en integrale manier aangepakt worden, met een gepaste benadering voor elke doelgroep.
  - Het pastorale team en de bestuurlijke vrijwilligers hebben een goede visie op en gerichte aandacht voor het optimaliseren van de inzet van de beperkt beschikbare middelen over de verschillende taken die bij een levendige geloofsgemeenschap horen.
  - Het beleid van de parochie is sterk gericht op de levendigheid en de groei van alle vier plaatselijke geloofsgemeenschappen, ook waar het niet haalbaar is om alle bestaande kerkgebouwen open te houden.
- Naast de sterke punten heeft de parochie ook een aantal zwakke punten:
  - Door de concentratie van parochianen op twee van de vier locaties geldt de hierboven genoemde capaciteit voor activiteiten en initiatieven niet voor alle vier plaatselijke geloofsgemeenschappen.
  - Een laag percentage (minder dan 20%) van de ingeschreven parochianen is daadwerkelijk actief betrokken bij de parochie, hetzij in termen van kerkgang hetzij in termen van vrijwillige inzet.
  - In alle locaties is een hoog percentage (40%-60%) van de parochianen van redelijk hoge leeftijd (65+).

- De pastorale capaciteit is beperkt, waardoor er weinig ruimte is voor professionele ondersteuning van het grote en complexe vrijwilligersapparaat.
- De nieuwe doelgroepgerichte structuur is nog niet voldoende overzichtelijk.
- De werkgroepen van de Zalige Titus Brandsmaparochie worden nu op een aantal specifieke doelgroepen afgestemd, zoals gezinnen, jeugd/jongeren en ouderen. De informatie die tijdens HET VERSCHIL verzameld is impliceert ook een andere mogelijke indeling, en wel op basis van betrokkenheid langs minstens twee dimensies: het spirituele en het sociale. Parochianen met verschillende combinaties van deze dimensies moeten op verschillende manieren benaderd worden. Inzicht in deze combinaties kan als leidraad dienen voor de pastores en de bestuurlijke en faciliterende vrijwilligers bij het optimaliseren van de *match* tussen mensen die eventueel een bijdrage willen leveren en de rollen die ze kunnen/willen vervullen.
- Dit gaat natuurlijk niet vanzelf. Om de participatie, betrokkenheid en vrijwillige inzet op een duurzame en toekomstbestendige manier te bevorderen en te ondersteunen wordt sterk aanbevolen dat de parochie in haar beleidsplannen en werkplannen aandacht besteedt aan een goed doordacht vrijwilligersbeleid. Zowel in de parochie als in elke plaatselijke geloofsgemeenschap zou een kerngroep wegwijs moeten worden gemaakt in de basisprincipes van vrijwilligersmanagement.
- Verdere aanbevelingen
  - Een balans vinden tussen behoud en verandering.
  - Drempels naar de kerk/het geloof zien en (waar mogelijk) verlagen.
  - De kerk meer zichtbaar maken in positieve zin.
  - De achterban (parochianen, maar ook wat er in de omgeving speelt) kennen, in beeld houden en bij het parochieleven betrekken.
  - Zorgen voor openheid voor en aansluiting bij verschillende doelgroepen.

Inhoud

SAMENVATTING.....	2
1. INLEIDING.....	9
2. PROFIEL VAN DE ZALIGE TITUS BRANDSMAPAROCHE	11
2.1. Achtergrond	11
2.2. Actuele ontwikkelingen.....	11
2.3. Vrijwilligers.....	12
3. UITVOERING VAN DE INVENTARISATIE EN FOCUSGROEP GESPREKKEN.....	14
3.1. Inventarisatie.....	14
3.2. Focusgroep gesprekken	15
4. RESULTATEN ENQUÊTE	16
4.1. Demografische informatie	16
4.1.1. Leeftijd	16
4.1.2. Samenstelling huishoudens en werksituatie	16
4.1.3. Beroep.....	17
4.1.4. Betrokkenheid bij de samenleving	17
4.2. De kerk en het geloof.....	18
4.2.1. Kerkgang	18
4.2.1.1. Kerkgang en leeftijd	19
4.2.1.2. Redenen om naar de kerk te gaan	21
4.2.2. Beeld van de kerk.....	22
4.2.2.1. Kerkbeeld en leeftijd	23
4.2.2.2. Kerkbeeld en kerkgang.....	23
4.2.3. Betekenis van geloven en katholiek zijn.....	24
4.2.4. Wat er in de katholieke kerk gewaardeerd wordt.....	25
4.2.5. Wat het betekent katholiek te zijn	27
4.2.6. Persoonlijke overtuiging	27
4.2.6.1. Persoonlijke overtuiging en leeftijd	28
4.2.6.2. Persoonlijke overtuiging en kerkgang.....	29
4.2.7. Belang van religieuze plechtigheden bij “scharniermomenten”	29
4.2.7.1. Scharniermomenten en leeftijd	30
4.2.7.2. Scharniermomenten en kerkgang.....	31
4.3. De lokale geloofsgemeenschappen van de Zalige Titus Brandsmaparochie	31

4.3.1.	Wat er in de parochie gewaardeerd wordt	31
4.3.2.	Verdeling van middelen	32
4.3.2.1.	Aanvulling uit de focusgroepen	33
5.	UITKOMSTEN VAN DE FOCUS GROEP GESPREKKEN	38
5.1.	Positieve en negatieve belevingen van de kerk	38
5.2.	Positie van de kerk in eigen sociale kring	40
5.3.	Wat er van de kerk verlangd wordt	42
6.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	44
6.1.	Sterke en zwakke punten	44
6.2.	Een model voor het aansturen van betrokkenheid, participatie en vrijwillige inzet binnen een geloofsgemeenschap	46
6.2.1.	De kerkelijke context	47
6.2.2.	Twee dimensies van betrokkenheid	48
6.2.3.	Verdere aanbevelingen	51

1. INLEIDING

Sinds het voorjaar van 2014 is de Zalige Titus Brandsmaparochie één van de drie *pilot-sites* voor het project HET VERSCHIL van het Rooms-Katholieke bisdom Groningen-Leeuwarden. Het project is bedoeld om gelovigen (opnieuw) bij de geloofsgemeenschap te betrekken, hen uit te nodigen werk te maken van hun geloof, en de omstandigheden te creëren (of te versterken) waaronder de gewenste (her)vitalisering kan plaatsvinden.

De doelstelling van het project is tweeledig. Ten eerste wil men (opnieuw) in gesprek komen met, in principe, alle parochianen die behoren tot de geloofsgemeenschap. In dat gesprek over hun leven en hun levensverhaal wil men ontdekken in hoeverre vragen van zin en zingeving daarvan deel uitmaken en welke rol het geloof daarin al dan niet speelt. Een gelovige gemeenschap groeit daar waar mensen het verhaal van hun leven en daarbinnen het verhaal van hun geloven met elkaar delen en communiceren. Daaruit kunnen verdere stappen volgen, van betrokkenheid en eventuele inzet.

Ten tweede hopen de pastores, professionals en bestuurders beter zicht te krijgen op het landschap van vrijwilligers binnen de parochie. Dat moet hen in staat stellen om de omstandigheden te creëren (of versterken) waarin de gewenste (her)vitalisering van de parochie op een toekomstbestendige manier plaats kan vinden. Het project heeft in elk van de *pilot-sites* een eigen vorm gekregen, afgestemd op de wensen en mogelijkheden van de pastorale teams en (bestuurlijke) vrijwilligers.

Voor het traject in de Zalige Titus Brandsmaparochie, lag de focus op het versterken van het 'kerk zijn' binnen de parochie en de plaatselijke geloofsgemeenschappen door twee speerpunten:

1. Het zoeken van een verbinding tussen de vragen en behoeften die binnen de parochie in de breedste zin leven en datgene wat de kerk/parochie/locaties inhoudelijk te bieden hebben (of kunnen/willen hebben)
2. Het bestendigen van de betrokkenheid binnen "het kerkbedrijf" door het proces van participatie (onder andere via vrijwilligerswerk) te verdiepen en verbreden

Om deze speerpunten te realiseren is een aantal activiteiten georganiseerd, in het bijzonder:

1. Een startbijeenkomst voor het pastorale team en alle leden van het parochiebestuur en de afzonderlijke locatieraden met uitleg over het project en een overzicht van de basisprincipes van goed vrijwilligersmanagement
2. Een inventarisatie door middel van een vragenlijst verspreid onder alle ingeschreven parochianen om inzicht te krijgen in de demografische samenstelling van de parochie (en de afzonderlijke locaties), de motieven die

- men heeft om wel of niet kerkelijk betrokken te zijn (in welke vorm dan ook), en zaken waaraan men eventueel behoefte heeft
3. Vier focusgroep gesprekken met parochianen die de vragenlijst hadden ingevuld, met als doel inzicht te krijgen in wat men vindt dat de kerk/parochie/geloofsgemeenschap moet zijn, en om zich een beeld te vormen van wat nodig is om dit te bereiken
  4. Een inspiratiebijeenkomst voor alle vrijwilligers in elke locatie (najaar 2015)

Daarnaast zijn interviews gehouden met de twee pastores, enkele leden van het parochiebestuur en leden van een van de locatieraden.

Dit verslag geeft een overzicht van de resultaten van de inventarisatie, de focusgroep sessies en andere inzichten uit het project binnen de Zalige Titus Brandsmaparochie. Het tweede hoofdstuk bestaat uit een beknopt profiel van de vier plaatselijke geloofsgemeenschappen (locaties) en de hele parochie, op basis van KASKI-cijfers. Ook beschrijft het actuele ontwikkelingen en biedt het een eerste verkenning met betrekking tot de vrijwilligers binnen de parochie. Het derde hoofdstuk geeft informatie over de uitvoering van de inventarisatie en de focusgroep gesprekken. In het vierde hoofdstuk worden de resultaten van de inventarisatie gepresenteerd en het vijfde hoofdstuk bevat de uitkomsten van de focusgroep gesprekken. Hoofdstuk 6 bevat conclusies en aanbevelingen.

LBK

11 september 2015

2. PROFIEL VAN DE ZALIGE TITUS BRANDSMAPAROCHE

Zalige Titus Brandsmaparochie

- Pastoor: Drs. Arjen Bultsma pr.
- Pastor: Drs. Nelleke ten Wolde-Hijwegen

LOCATIES

Heilige Franciscus (Bolsward)

Kengetallen 2012 (KASKI)

- parochianen: 2414
- vrijwilligers: 388 (16,1%)
- kerkgangers: 225 (9,3%)

Heilige Werenfridus (Workum)

Kengetallen 2012 (KASKI)

- parochianen: 863
- vrijwilligers: 100 (11,6%)
- kerkgangers: 43 (5,0%)

Heilige Martinus (Makkum)

Kengetallen 2012 (KASKI)

- parochianen: 374
- vrijwilligers: 55 (14,7%)
- kerkgangers: 23 (6,2%)

Heilige Nicolaas van Tolentijn
(Witmarsum)

Kengetallen 2012 (KASKI)

- parochianen: 280
- vrijwilligers: 46 (16,4%)
- kerkgangers: 23 (8,2%)

2.1. Achtergrond¹

“De Zalige Titus Brandsmaparochie is ontstaan op 1 januari 2014 na de fusie van de parochies van Bolsward, Makkum, Witmarsum en Workum. Deze vier oude parochies leven in de nieuwe parochie verder als locatie met ieder een eigen kerk. De Zalige Titus Brandsmaparochie is een vitale en actieve parochie in het westen van de provincie Friesland. De parochie wordt bediend door een priester en een pastoraal werker, bijgestaan door honderden vrijwilligers.”

2.2. Actuele ontwikkelingen²

Een van de eerste taken voor het nieuwe parochiebestuur was om een visie en een beleid te ontwikkelen met betrekking tot de vier kerkgebouwen binnen de parochie. Hierbij hanteerde het bestuur de volgende uitgangspunten:

¹ http://zaligetitusparochie.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=628&Itemid=10

² Gebaseerd op Flapper, B. 2015. Geloven in Morgen. Over de toekomst van onze parochie en haar kerkgebouwen. In het Parochieblad *TITUS*. 28 mrt-2 mei 2015. <http://portal.parochemagazin.nl/digital/632/159/856>

1. We willen niet bezuinigen op de toch al minimale pastorale bezetting.
2. We willen de vier locaties als geloofsgemeenschappen behouden en verder ontwikkelen.
3. Het afstoten van gebouwen is geen ambitie, maar kan noodzakelijk zijn.
4. Het van de hand doen van een gebouw betekent geen investeringsstop in de locatie.

Hoewel de parochie financieel gezond is, werd geconstateerd dat het onmogelijk zou zijn om “alle kerken te blijven beheren zoals we nu doen. Het is te duur geworden voor de gemeenschappen die er in huizen.”

Na uitvoerig onderzoek en discussies met de locatieraden en de parochiegemeenschap als geheel werd een strategie ontwikkeld met als belangrijkste punten:

1. Het op termijn afstoten van de kerkgebouwen in Makkum (Heilige Martinus) en Witmarsum (Heilige Nicolaas van Tolentijn) wordt onvermijdelijk geacht. Er wordt daarom niet meer in deze gebouwen geïnvesteerd en er wordt samen met de locatieraden gezocht “naar andere perspectievolle ontmoetingsplekken om te vieren en anderszins samen te komen.”
2. Met betrekking tot het kerkgebouw in Workum (Heilige Werenfridus) is geconstateerd dat de kosten voor de lokale geloofsgemeenschap niet te dragen zijn. Het bestuur is momenteel (in nauw overleg met de locatieraad) in gesprek met partijen in de omgeving om te bezien of het eigendom kan worden ondergebracht in een stichting, terwijl het gebouw beschikbaar blijft voor de geloofsgemeenschap.
3. Het kerkgebouw in Bolsward (Heilige Franciscus) blijft behouden, maar van de locatieraad wordt verwacht dat zij voor de komende 10 jaar een fors bedrag aan onderhoudsgeld weet te werven – een opdracht die door alle betrokkenen als haalbaar wordt geschat.

2.3. Vrijwilligers

Volgens de laatste schattingen zijn binnen de vier locaties van de Zalige Titus Brandsmaparochie in totaal ongeveer 600 vrijwilligers in ruim 1000 functies/taken actief. Een grote meerderheid van deze functies wordt vervuld door ‘combivrijwilligers’, die meerdere functies tegelijkertijd vervullen. Dit geldt voor de parochie als geheel, maar in het bijzonder voor de locaties Heilige Franciscus en Heilige Nicolaas van Tolentijn. In deze twee locaties hebben ongeveer 8 van de 10 vrijwilligers meer dan 1 taak.

De grootste groep vrijwilligers binnen de Zalige Titus Brandsmaparochie is actief op het terrein van de diaconie. Ook koorleden en vrijwilligers bij activiteiten en evenementen vormen relatief grote groepen. Wel zijn er verschillen per locatie. Zo zijn er in de locatie Heilige Martinus geen koorleden, terwijl in de locatie Heilige Werenfridus ongeveer een derde van de vrijwilligers zich met de organisatie van activiteiten en evenementen bezig houdt. Diaconie maakt op alle vier locaties een belangrijk deel uit van de vrijwilligersactiviteiten, variërend van ongeveer 10% in de locaties Heilige Nicolaas van Tolentijn en Heilige Werenfridus tot 27% in de locatie Heilige Franciscus.

Het algemene beeld van kerkelijke vrijwilligers is dat het om een vergrijs(en)de club gaat. Als we naar de leeftijd van de vrijwilligers in de Zalige Titus Brandsmaparochie kijken (zoals door de informanten geschat), dan zien we inderdaad een meer dan overweldigende meerderheid van 55-plussers. Een aanzienlijk deel van de vrijwilligers is zelfs 65 of ouder. Ook hier zijn er echter duidelijke verschillen tussen de vier locaties. In de locatie Heilige Franciscus is meer dan 95% van de vrijwilligers ouder dan 55, en ongeveer twee van de drie vrijwilligers zelfs ouder dan 65. Wel zou dit beeld er over een aantal jaren iets anders uit kunnen zien; volgens de pastoor is er in deze locatie een “generatiewisseling gaande”.

Ook in de locatie Heilige Werenfridus bestaat de overgrote meerderheid van de vrijwilligers uit 55-plussers, hoewel hier slechts een kleine minderheid (minder dan 3%) ouder is dan 65. De meest evenwichtige leeftijdsverdeling geeft de Heilige Nicolaas van Tolentijn te zien. Over het algemeen zijn de vrijwilligers in de locaties Heilige Martinus en Heilige Nicolaas van Tolentijn wat jonger, met ‘slechts’ ongeveer 70% ouder dan 55.

De parochianen van de Titus Brandsmaparochie verrichten veel vrijwilligerswerk, zo blijkt uit de eerste verkenning. Uitgaande van het aantal vrijwilligers(functies) en het geschatte aantal uren dat gemiddeld aan de verschillende functies wordt besteed, kunnen we zeggen dat vrijwilligers maandelijks meer dan 7000 uur in werk voor de parochie steken. Het ‘zwaarst’ (want meest tijdsintensief) zijn over het algemeen functies in het bestuur (en de locatieraad), op het secretariaat/de administratie en in het onderhoud van gebouwen en tuinen. Relatief weinig tijd kosten het optreden als lector, het organiseren van activiteiten/evenementen en de catechese voor kinderen/jeugd/jongeren.

De meeste vrijwilligers besteden gemiddeld tussen de vijf en tien uur per maand aan hun taak in de parochie, terwijl bijna de helft van de uitgevoerde taken de vrijwilligers meer dan tien uur per maand kosten. Deze cijfers worden overigens sterk beïnvloed door de grote omvang van ‘zware functies’ in de locatie Heilige Franciscus. De andere locaties laten namelijk een andere patroon zien. Zo heeft de locatie Heilige Martinus

vrijwel uitsluitend lichte vrijwilligersfuncties (gemiddeld minder dan 5 uur per maand). In de locaties Heilige Nicolaas van Tolentijn en Heilige Werenfridus kosten de meeste functies vrijwilligers gemiddeld 5–10 uur in de maand.

De betrokkenheid van de huidige vrijwilligers blijkt ook uit het aantal jaren dat een vrijwilliger een bepaalde functie vervult. In de hele parochie hebben de meeste vrijwilligers minder dan 10 jaar ervaring in hun functie. Het grootste deel (ruim 60%) is relatief nieuw (minder dan vijf jaar ervaring). Dit komt voor een groot deel door het hoge percentage “nieuwe” vrijwilligers in de locaties Heilige Franciscus en Heilige Nicolaas van Tolentijn. Opvallend genoeg zijn er in de locatie Heilige Martinus weinig of geen vrijwilligers met minder dan vijf jaar ervaring. Voor alle locaties geldt echter dat een relatief beperkt aantal vrijwilligers meer dan 10 jaar actief is in een bepaalde functie.

De functies waarin men gemiddeld het langst actief is, zijn functies die samenhangen met de diaconie, het koor/de muzikanten, het onderhoud van gebouwen/tuinen en het schoonmaken/versieren. Ook kosteren en lectoren blijven hun werk vaak gedurende lange tijd doen. Functies waarin in de afgelopen jaren relatief veel mensen gedurende korte tijd actief zijn geweest, zijn functies in het parochiebestuur, in de catechese voor volwassenen en op het secretariaat/de administratie.

3. UITVOERING VAN DE INVENTARISATIE EN FOCUSGROEP GESPREKKEN

3.1. Inventarisatie

In januari 2015 zijn binnen de Zalige Titus Brandsmaparochie, in samenwerking met de actie KerkBalans, vragenlijsten verstuurd naar 1896 adressen, waarvan 1350 binnen de locatie Heilige Franciscus (Bolsward), 132 binnen de locatie Heilige Martinus (Makkum), 93 binnen de locatie Heilige Nicolaas van Tolentijn (Witmarsum) en 321 binnen de locatie Heilige Werenfridus (Workum).

In totaal zijn 570 vragenlijsten ingevuld terug ontvangen (respons = 30%), waarvan 22 digitaal en de rest op papier. Van deze lijsten waren er 348 afkomstig van de locatie Heilige Franciscus (respons = 26%), 34 van de locatie Heilige Martinus (respons = 26%), 21 van de locatie Heilige Nicolaas van Tolentijn (respons = 23%) en 109 van de locatie Heilige Werenfridus (respons = 34%). Van 58 ingevulde vragenlijsten was niet duidelijk van welke locatie ze afkomstig waren. In dit overzicht worden de antwoorden van deze vragenlijsten als “locatie onbekend” aangeduid.

In de inventarisatie kon de respondent aangeven of hij/zij open stond voor verder contact naar aanleiding van de inventarisatie; 103 respondenten (18% van alle respondenten) reageerden positief op deze vraag.

3.2. Focusgroep gesprekken

In maart 2015 zijn vier focusgroep gesprekken gehouden met parochianen die de vragenlijst hadden ingevuld. De groepen werden ingedeeld op basis van demografische kenmerken. Alleen respondenten die toestemming hadden gegeven voor verder contact werden uitgenodigd. Deelnemers werden per e-mail en per telefoon benaderd.

Twee sessies vonden plaats in Workum en twee in Bolsward. Getracht is om voor elke groep deelnemers te vinden uit alle vier locaties. Vanwege verschillende factoren, waaronder de beschikbaarheid van potentiële deelnemers op de geplande data, is dit niet gelukt. De deelnemerslijsten voor alle groepen bevatten wel vertegenwoordigers uit tenminste drie van de vier locaties. Uiteindelijk is het gesprek echter, door de onverwachte afwezigheid van enkele deelnemers, in drie van de vier groepen gevoerd door parochianen uit slechts twee locaties.

De volgende sessies werden gehouden:

- Sessie 1: ouders met kinderen van basisschool leeftijd of jonger (4 deelnemers, waarvan 3 uit de locatie Heilige Franciscus te Bolsward en 1 uit de locatie Heilige Martinus te Makkum)
- Sessie 2: 65-plussers (6 deelnemers, waarvan 5 uit de locatie Heilige Franciscus te Bolsward en 1 uit de locatie Heilige Werenfridus te Workum)
- Sessie 3: ouders met kinderen in het voortgezet onderwijs (6 deelnemers, waarvan 2 uit de locatie Heilige Franciscus te Bolsward en 1 uit de locatie Heilige Werenfridus te Workum)
- Sessie 4: stellen en alleengaanden van verschillende leeftijden (11 deelnemers, waarvan 3 uit de locatie Heilige Franciscus te Bolsward, 1 uit de locatie Heilige Martinus te Makkum, 1 uit de locatie Heilige Nicolaas van Tolentijn te Witmarsum en 6 uit de locatie Heilige Werenfridus te Workum)

De focusgroep gesprekken werden op basis van een vooraf opgesteld protocol gevoerd. Voor alle groepen werd hetzelfde protocol gebruikt. De sessies werden digitaal opgenomen en woordelijk getranscribeerd. Tijdens elk gesprek maakten de projectassistente en een lid van het parochiebestuur of van een van de locatieraden aantekeningen. Deze zijn in de analyse meegenomen.

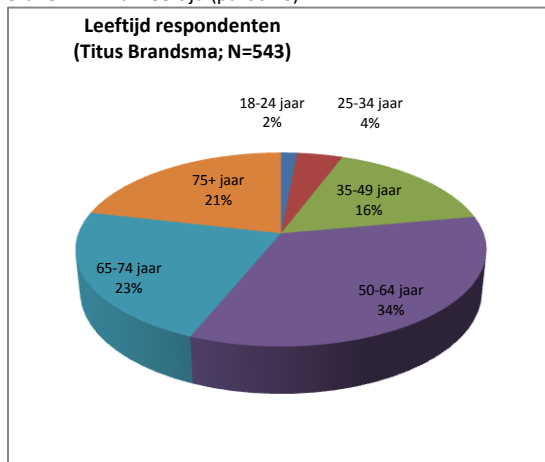
4. RESULTATEN ENQUÊTE

4.1. Demografische informatie

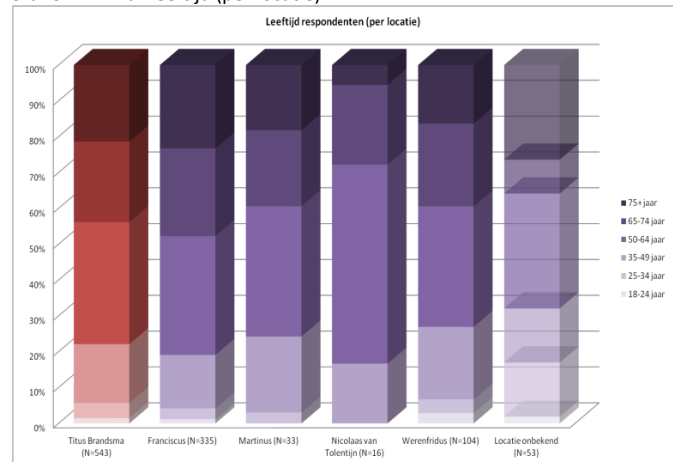
4.1.1. Leeftijd

Een grote meerderheid van de respondenten (74%) is 50 jaar of ouder. Dit is het geval op alle vier locaties. De leeftijdsdistributie van de respondenten wordt in Grafiek 4.1.1.a (de hele parochie) en 4.1.1.b (uitgesplitst per locatie) gepresenteerd.

Grafiek 4.1.1.a. Leeftijd (parochie).

Grafiek 4.1.1.b. Leeftijd (per locatie).

N.B. Door de kleine aantallen respondenten in sommige categorieën is het onmogelijk de verschillen tussen locaties op significantie te toetsen.

4.1.2. Samenstelling huishoudens en werksituatie

Van de 570 respondenten geeft 65% (368 respondenten) aan een echtgenoot/echtgenote of levenspartner te hebben. Dit percentage varieert van 42% voor de oudste groep respondenten tot 94% voor respondenten tussen de 35 en 49 jaar. Ongeveer 1 op de 5 respondenten (18%) heeft tenminste 1 thuiswonend kind onder de 18. Van de respondenten tussen de 25 en 34 jaar en tussen de 35 en 49 jaar is dat een meerderheid (respectievelijk 61% en 79%).

Van alle respondenten werkt 40% in deeltijd (15 t/m 32 uur in de week); 29% heeft een volledige baan (meer dan 32 uur in de week). Deze gegevens worden in Tabel 4.1.2 samengevat.

Tabel 4.1.2. Samenstelling huishoudens (Zalige Titus Brandsmaparochie).

Leeftijd	Partner	Thuiswonend kind (< 18 jaar)	Werkend			
			Deeltijd		totaal	
18 t/m 24 jaar (N=5)	63%	0%	Deeltijd	38%	totaal	51%
			Voltijd	13%		
25 t/m 34 jaar (N=22)	87%	61%	Deeltijd	39%	totaal	83%
			Voltijd	44%		
35 t/m 49 jaar (N=92)	94%	79%	Deeltijd	21%	totaal	88%
			Voltijd	67%		
50 t/m 64 jaar (N=184)	72%	11%	Deeltijd	15%	totaal	65%
			Voltijd	50%		
65 t/m 74 jaar (N=141)	61%	0%	Deeltijd	0%	totaal	2%
			Voltijd	2%		
75+ jaar (N=91)	42%	0%	Deeltijd	0%	totaal	0%
			Voltijd	0%		
leeftijd onbekend (N=32)	8%	0%	Deeltijd	4%	totaal	4%
			Voltijd	0%		

4.1.3. Beroep

Aan de respondenten is gevraagd hun beroep (of voormalig beroep) in te vullen, en ook het beroep van een eventuele partner. Er werd voor 155 respondenten en voor 90 partners een beroep ingevuld. Veel voorkomende categorieën zijn onderwijs, administratie, boer/agrarisch, zzp'ers, zorg, detailhandel/verkoop, management/directie, chauffeur en onderhoud/monteur, maar ook pastorale zorg, muziek, kunstschilder, ambtenaar, tolk enzovoort werden genoemd.

4.1.4. Betrokkenheid bij de samenleving

Meer dan 1 op de 3 respondenten (37%) zegt zich op de een of andere manier in te zetten voor de maatschappij. Van deze 210 respondenten noemen er 90 één organisatie of context waarin hij/zij maatschappelijk actief is, terwijl 67 twee organisaties/contexten vermelden en 53 respondenten zelfs drie organisaties/contexten noemen. Deze organisaties/contexten lopen uiteen van informele hulp aan burens en mantelzorg tot vrijwilligerswerk bij onder andere de brandweer, politieke partijen, scholen of sportverenigingen. Tenminste 54 van de bijna 400 genoemde organisaties hebben iets met de katholieke kerk/parochie/plaatselijke geloofsgemeenschap te maken, waaronder diverse koren, de Katholieke Bond voor Ouderen (KBO) en de Parochiële Caritas Instelling (PCI).

Tabel 4.1.4 geeft een overzicht van de soort taken die de respondenten voor de maatschappij verrichten.

Tabel 4.1.4. Taken bij maatschappelijke inzet.

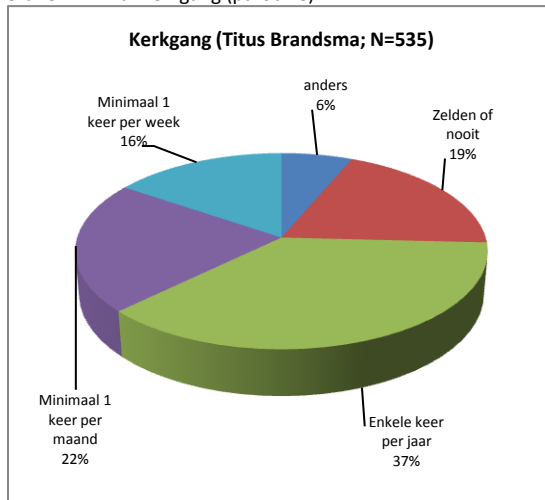
Soort taak	Aantal respondenten
Uitvoerend (bv. coachen, hand- en spandiensten)	179
Bestuurlijk (bv. bestuur, ouderraad)	135
Administratief (bv. secretaris, penningmeester)	71
Sociaal (bv. mensen bezoeken, maatje)	132
Donaties van geld en/of materiaal	203

4.2. De kerk en het geloof

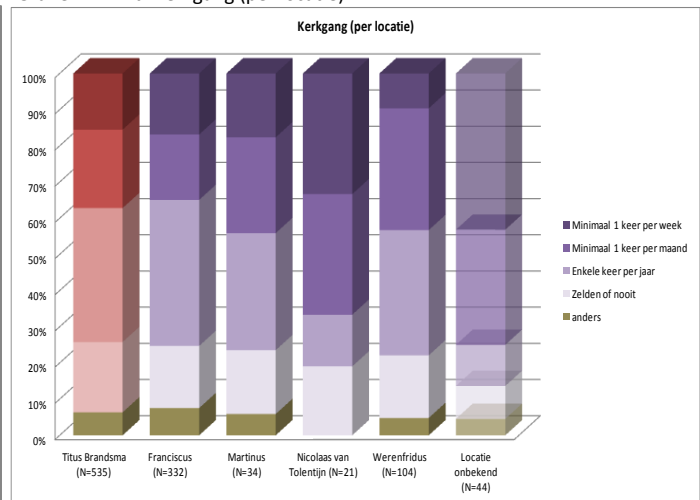
4.2.1. Kerkgang

Regelmatige kerkgangers (1 keer per maand of vaker) vormen een minderheid (35%) binnen de parochie als geheel. Dit komt echter vooral door de situatie in de locatie Heilige Franciscus (33%). Op de andere locaties loopt het percentage respondenten dat regelmatig een religieuze viering bijwoont uiteen van 44% (Heilige Martinus) tot 67% (Heilige Nicolaas van Tolentijn). Het is belangrijk om op te merken dat deze percentages niet per se betekenen dat men regelmatig in een van de kerken van de parochie kerkt. Verschillende respondenten lichten namelijk toe dat ze ook in andere (al dan niet katholieke) geloofsgemeenschappen religieuze vieringen bijwonen. De uitkomsten voor kerkgang worden in Grafiek 4.2.1.a (Zalige Titus Brandsmaparochie als geheel) en 4.2.1.b (uitgesplitst per locatie) samengevat.

Grafiek 4.2.1.a. Kerkgang (parochie).

Grafiek 4.2.1.b. Kerkgang (per locatie).

N.B. Door de kleine aantallen respondenten in sommige categorieën is het onmogelijk de verschillen tussen locaties op significantie te toetsen.

4.2.1.1. Kerkgang en leeftijd³

Het is niet verrassend dat kerkgang aan leeftijd gerelateerd lijkt te zijn. Echter, het beeld dat oprijst uit de inventarisatie is zeer opvallend. Het aantal respondenten dat zegt zelden of nooit naar de kerk te gaan is in de groep jonger dan 50 jaar significant kleiner dan in de categorie 50-64 jarigen en in de oudste groep (75+). Een vergelijkbaar beeld toont de groep regelmatige kerkgangers (minimaal 1 keer per maand of 1 keer per week), waarin de jongere respondenten het sterkst vertegenwoordigd zijn. Geen significante verschillen tussen de leeftijdsgroepen zijn er in de categorie respondenten die maar ‘enkele keren per jaar’ naar de kerk gaan.

De parochianen uit de groep ‘jonger dan 50 jaar’ gaan van alle leeftijdsgroepen dus het meest regelmatig naar de kerk, terwijl de oudste groep er juist het minst vaak komt. Uit de toelichtingen op de antwoorden blijkt echter dat veel van de respondenten uit deze laatste groep voorheen wel regelmatig de kerk bezochten, maar dat hun slechte gezondheid en/of hun geringe mobiliteit dat nu onmogelijk maken. In ieder geval lijkt het erop dat de parochianen die de kerk het minst trouw bezoeken zich in de leeftijdscategorie 50-64 jaar bevinden.

Tabel 4.2.1.1.a laat de kerkgang zien per leeftijdscategorie. De verschillen tussen de percentages in de blauwe cellen zijn statistisch significant ($p < 0,05$). In het belang van leesbaarheid wordt hier een voorbeeld gegeven hoe de rij “< 50 jaar” gelezen moet worden:

“Van de 110 respondenten jonger dan 50 (Groep A) die deze vraag hebben ingevuld, geven er 10 (9,1%) aan zelden of nooit een religieuze viering bij te wonen; 34 (30,9%) van hen zeggen dat enkele keren per jaar te doen; 36 (32,7%) respondenten uit deze leeftijdscategorie gaan minimaal 1 keer in de maand naar de kerk en 30 (27,3%) minimaal 1 keer in de week. De 110 parochianen in deze leeftijdscategorie vormen 22,6% van het totale aantal respondenten dat een antwoord invulde voor zowel leeftijd als kerkgang (487). Het percentage respondenten in deze leeftijdsgroep dat zegt zelden of nooit naar de kerk te gaan is significant lager dan dat in de groepen 50—64 jaar (Groep B; 25,0%) en 75+ (Groep D; 31,2%). Het percentage in deze leeftijdsgroep dat zegt slechts enkele keren per jaar naar de kerk te gaan verschilt niet significant van dat in de andere leeftijdsgroepen. Het percentage respondenten in deze leeftijdsgroep dat zegt minimaal 1 keer in de maand naar de kerk te komen is significant hoger dan dat in de groepen 50—64 jaar (Groep B; 14,1%) en 75+ (Groep D; 17,4%) en het percentage dat zegt minstens één maal per week naar de kerk te gaan is significant hoger dan dat in de groepen 65—74 jaar (Groep C; 12,5%) en 75+ (Groep D; 9,2%).”

---

³ Om de significantie van verschillen per leeftijdscategorie te toetsen was het noodzakelijk om van de 18-49 jarigen één categorie te maken. Vanwege het relatief kleine aantal jongere respondenten is verdere uitsplitsing van deze groep niet mogelijk. In deze analyses wordt de categorie “Anders” buiten beschouwing gelaten.

Tabel 4.2.1.1.a. Kerkgang (gedetailleerd) per leeftijdscategorie.

Leeftijd	Kerkgang				
	Zelden of nooit	Enkele keren per jaar	Minimaal 1 keer per maand	Minimaal 1 keer per week	Totaal
< 50 jaar (A)	9,1%	30,9%	32,7%	27,3%	22,6%
	10	34	36	30	110
	BD		BD	CD	
50 t/m 64 jaar (B)	25,0%	42,9%	14,1%	17,9%	32,0%
	39	67	22	28	156
	AC		AC		
65 t/m 74 jaar (C)	14,3%	42,0%	31,3%	12,5%	23,0%
	16	47	35	14	112
	BD		BD	A	
75+ jaar (D)	31,2%	42,2%	17,4%	9,2%	22,4%
	34	46	19	10	109
	AC		AC	A	
Totaal aantal respondenten (voor deze vragen)	99	194	112	82	487

N.B. In deze tabel worden voor elk niveau van kerkgang de verschillende leeftijdscategorieën met elkaar vergeleken. Cellen zonder kleur bevatten geen significante verschillen.⁴

Om de patronen helderder te maken kunnen de categorieën “zelden/nooit” en “enkele keer per jaar” gecombineerd worden tot “Onregelmatige kerkgang” en de categorieën “minimaal 1 keer per maand” en “minimaal 1 keer per week” gecombineerd tot “Regelmatige kerkgang”.

Onregelmatige kerkgang komt het vaakst voor in de oudste leeftijdscategorie. Zoals hierboven al uitgelegd is dit voor een deel te verklaren uit gezondheids- en/of mobiliteitsproblemen. Als we naar de andere drie leeftijdsgroepen kijken zien we dat de meeste onregelmatige kerkgangers (of de minste regelmatige kerkgangers) in de leeftijdscategorie 50–64 jaar te vinden zijn. Mogelijke verklaringen zouden te vinden kunnen zijn in factoren specifiek voor deze generatie (deze mensen waren tieners en jongvolwassenen in de roerige jaren 60–80 van de vorige eeuw) of in hun levensfase (mensen van deze leeftijd hebben vaker oudere kinderen, werken nog en/of zijn verantwoordelijk voor de zorg voor zieke/bejaarde ouders). Deze verschillen worden in Tabel 4.2.1.1.b gepresenteerd.

⁴ De significantie van verschillen werd getoetst met gebruik van de odds-ratio functie (Fisher Exact) van de statistische website van Vassar Universiteit (www.vassarstats.net/odds2x2.html)

Tabel 4.2.1.1.b. Kerkgang (samengesteld) per leeftijdscategorie.

Leeftijd	Kerkgang		
	Onregelmatig	Regelmatig	Totaal
< 50 jaar (A)	40,0%	60,0%	22,6%
	44	66	110
	BCD	BCD	
50 t/m 64 jaar (B)	67,9%	32,1%	32,0%
	106	50	156
	AC	AC	
65 t/m 74 jaar (C)	56,3%	43,8%	23,0%
	63	49	112
	ABD	ABD	
75+ jaar (D)	73,4%	26,6%	22,4%
	80	29	109
	AC	AC	
Totaal aantal respondenten (voor deze vragen)	293	194	487

N.B. In deze tabel worden voor beide niveaus van kerkgang de verschillende leeftijdscategorieën met elkaar vergeleken. Cellen zonder kleur bevatten geen significante verschillen.

4.2.1.2. Redenen om naar de kerk te gaan

Behalve naar de frequentie van hun kerkbezoek werd aan de respondenten ook gevraagd om te benoemen wat voor hen een reden is om naar de kerk te gaan. Meerdere antwoorden waren toegestaan. Het vaakst genoemd (door 66% van de respondenten) wordt: “Als ik daar moet zijn (bijv. doop/ trouw / Eerste Communie / Vormsel / rouw)”, gevolgd door: “Omdat ik er voor mezelf behoefte aan heb” (56%) en “Op bijzondere feestdagen (bijv. Kerstmis / Pasen)” (55%). Minder vaak genoemd werden: “Om daar met medegelovigen samen te vieren” (30%), “Om het geloof te vieren en erdoor gevoed te worden” (25%) en “Als ik een taak heb” (22%). Deze uitkomsten worden in Tabel 4.2.1.2 samengevat.

Tabel 4.2.1.2. Welk van onderstaande argumenten is voor u reden om naar de kerk te gaan? (per locatie).

	Om een taak te vervullen	Omdat ik er behoefte aan heb	Omdat ik er moet zijn voor iets/iemand	Op bijzondere feestdagen	Om daar met medegelovigen samen te vieren	Om het geloof te vieren en erdoor gevoed te worden	Anders
Zalige Titus Brandsma (N=570)	125 (22%)	319 (56%)	374 (66%)	315 (55%)	171 (30%)	143 (25%)	45 (8%)
Heilige Franciscus (N=348)	76 (22%)	205 (59%)	235 (68%)	202 (58%)	103 (30%)	93 (27%)	28 (8%)
Heilige Martinus (N=34)	9 (26%)	17 (50%)	22 (65%)	16 (47%)	14 (41%)	16 (47%)	3 (9%)
Heilige Nicolaas van Tolentijn (N=21)	9 (43%)	15 (71%)	13 (62%)	12 (57%)	11 (52%)	2 (10%)	2 (10%)
Heilige Werenfridus (N=109)	30 (28%)	67 (61%)	80 (73%)	68 (62%)	39 (36%)	25 (23%)	9 (8%)
parochie onbekend (N=58)	1 (2%)	15 (26%)	24 (41%)	17 (29%)	4 (7%)	7 (12%)	3 (5%)

N.B. Door de vraagstelling (meerdere antwoorden mogelijk) is het onmogelijk de verschillen tussen locaties op significantie te toetsen.

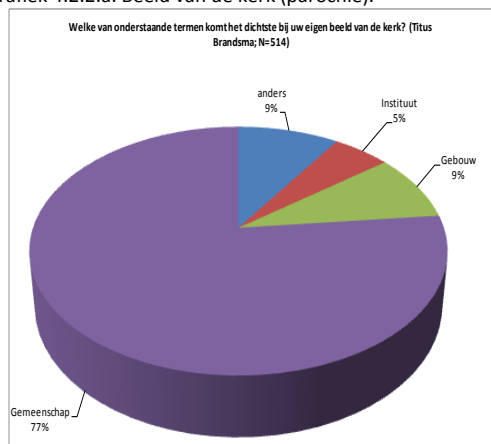
Daarnaast noemden 45 (8%) respondenten andere redenen, waaronder:

- Zingen in het koor (7 resp.)
- Voor de kinderen (6 resp.)
- Om het sociale contact (3 resp.)
- Uit dankbaarheid
- Om *“Te verblijven bij de bron waar wij allen naar zoeken, vandaan komen en eens zullen terugkeren”*
- Op zoek naar spiritualiteit, rust, meditatie (5 resp.)
- Uit respect voor ouders en familie
- *“Om via communie de verbondenheid met God en mijn dierbaren onderhouden”*
- Om maatschappelijke problemen in een gelovig perspectief te zien
- Om de relatie met God te onderhouden
- Om de kerk schoon te maken
- Om het geloof in de praktijk te brengen
- Bij het opdragen van een mis voor een geliefde
- Als lid van KBO
- Op Allerzielen
- *“Alleen bij begrafenissen en soms een mooi gezongen gregoriaanse (Latijnse) mis”*
- Bloemkamp op woensdag
- Voor een familie bijeenkomst

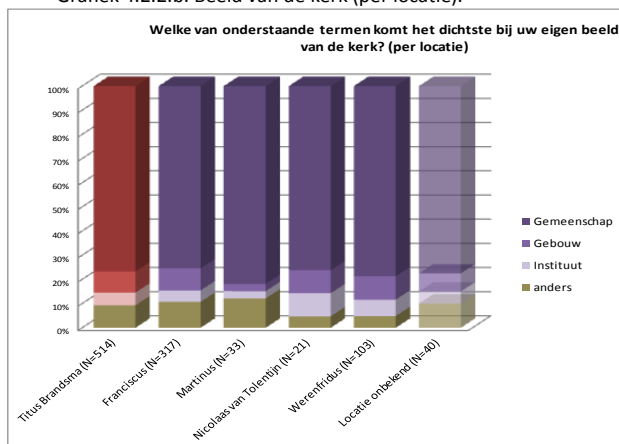
4.2.2. Beeld van de kerk

Aan de respondenten is gevraagd naar hun beeld van de kerk op basis van een keuze uit 4 opties: 1) een instituut; 2) een gebouw; 3) een gemeenschap; 4) anders. Een grote meerderheid van de respondenten (70%) geeft aan dat “een gemeenschap” het dichtst bij het eigen beeld van de kerk komt. Van de 48 respondenten die “anders” hebben gekozen, lichten er redelijk veel toe dat het bij hen om een combinatie van deze termen gaat, waarbij de combinatie “gebouw” en “gemeenschap” het vaakst genoemd wordt. Het eigen beeld van de kerk zoals door de respondenten genoemd, wordt in Grafiek 4.2.2.a (de hele parochie) en 4.2.2.b (per locatie) gepresenteerd.

Grafiek 4.2.2.a. Beeld van de kerk (parochie).

Grafiek 4.2.2.b. Beeld van de kerk (per locatie).

N.B. Door de vraagstelling is het onmogelijk de verschillen tussen locaties op significantie te toetsen.

4.2.2.1. Kerkbeeld en leeftijd

Het algemene beeld dat men van de kerk heeft verschilt enigszins per leeftijdscategorie. De oudste groep respondenten blijkt een duidelijk ander beeld van de kerk te hebben dan de jongere groepen, vooral met betrekking tot de kerk als gebouw of als gemeenschap. De oudste groep respondenten ziet de kerk significant minder vaak als gebouw (2,0%) dan de groepen onder de leeftijd van 65 jaar (11,1% en 12,9%). Daarentegen beschouwen de oudste respondenten de kerk significant vaker als gemeenschap (88,2%) dan de andere drie leeftijdscategorieën (76,4%, 73,1% en 72,4%). Deze resultaten worden in Tabel 4.2.2.1 gepresenteerd.

Tabel 4.2.2.1. Beeld van de kerk per leeftijdscategorie

Leeftijd	Beeld van de kerk				
	Instituut	Gebouw	Gemeenschap	Anders	Totaal
< 50 jaar (A)	5,2% 6	12,9% 15 CD	72,4% 84 D	9,5% 11	23,2% 116
50 t/m 64 jaar (B)	5,3% 9	11,1% 19 D	73,1% 125 D	10,5% 18	34,3% 171
65 t/m 74 jaar (C)	6,4% 7	5,5% 6 A	76,4% 84 D	11,8% 13	22,0% 110
75+ jaar (D)	4,9% 5	2,0% 2 AB	88,2% 90 ABC	4,9% 5	20,4% 102
Totaal aantal respondenten (voor deze vragen)	27	42	383	47	499

4.2.2.2. Kerkbeeld en kerkgang

Het beeld dat men van de kerk heeft, lijkt samen te hangen met de frequentie waarmee men een religieuze viering bijwoont. In deze zin lijkt er een onderscheid te zijn tussen mensen die regelmatig naar de kerk gaan (“minimaal 1 keer per maand” en “minimaal 1 keer per week”) en mensen die de kerk sporadisch (“enkele keren per jaar”) of nauwelijks (“zelden of nooit”) bezoeken.

In beide groepen overheerst weliswaar het beeld van de kerk als gemeenschap. Maar er blijkt een duidelijke samenhang te zijn tussen de frequentie van kerkgang en de mate waarin men de kerk als een gemeenschap ervaart. Terwijl van de respondenten die maar af en toe naar de kerk komen, slechts iets meer dan twee derde (68,3%) de kerk als gemeenschap ziet, geldt dat binnen de groep regelmatige kerkgangers voor 89,3%. De respondenten die minder vaak naar de kerk komen, zijn meer dan regelmatige kerkgangers geneigd om de kerk hoofdzakelijk als een instituut of een gebouw te zien.

Tabel 4.2.2.2. Beeld van de kerk per categorie kerkgangers

Kerkgang	Beeld van de kerk				
	Instituut	Gebouw	Gemeenschap	Anders	Totaal
Onregelmatig (A)	7,7%	13,9%	68,3%	10,1%	59,3%
	22	40	196	29	287
	B	B	B	B	
Regelmatig (B)	2,0%	1,0%	89,3%	7,6%	40,7%
	4	2	176	15	197
	A	A	A	A	
Totaal aantal respondenten (voor deze vragen)	26	42	372	44	484

4.2.3. Betekenis van geloven en katholiek zijn

Aan de respondenten werd gevraagd wat voor hen geloven betekent, op basis van 6 opties. Meerdere antwoorden waren toegestaan. Het vaakst genoemd (door 72% van de respondenten) wordt: “Leven vanuit bepaalde normen en waarden”, gevolgd door “Bij een gemeenschap van gelovigen horen” (42%) en “Mijn inzetten voor anderen” (37%). Minder vaak genoemd werden: “Mijn band met God onderhouden” (25%) en “Het voorbeeld van Jezus Christus navolgen” (16%).

Hoewel het niet mogelijk is om eventuele verschillen op significantie te toetsen lijken de antwoorden op alle vier locaties een identiek patroon te suggereren. Met echter één interessante uitzondering: de respondenten van de locatie Heilige Franciscus zeggen opvallend minder vaak (22%) dan parochianen van de andere drie locaties (resp. 50%, 57% en 52%) dat het geloof voor hen (onder andere) bestaat uit het bij een gemeenschap van gelovigen horen.

Tabel 4.2.3. Wat betekent geloven voor u? (per locatie).

	Leven vanuit bepaalde normen en waarden	Het voorbeeld van Jezus Christus navolgen	Mijn band met God onderhouden	Bij een gemeenschap van gelovigen horen	Mijn inzetten voor anderen	Anders
Zalige Titus Brandsma (N=570)	409 (72%)	90 (16%)	143 (25%)	239 (42%)	209 (37%)	34 (6%)
Heilige Franciscus (N=348)	259 (74%)	58 (17%)	92 (26%)	147 (22%)	127 (36%)	23 (7%)
Heilige Martinus (N=34)	27 (79%)	8 (24%)	13 (38%)	17 (50%)	17 (50%)	1 (3%)
Heilige Nicolaas van Tolentijn (N=21)	17 (81%)	3 (14%)	4 (19%)	12 (57%)	11 (52%)	1 (5%)
Heilige Werenfridus (N=109)	84 (77%)	17 (16%)	29 (27%)	57 (52%)	44 (40%)	7 (6%)
parochie onbekend (N=58)	22 (38%)	4 (7%)	5 (9%)	6 (10%)	9 (16%)	2 (3%)

N.B. Door de vraagstelling (meerdere antwoorden mogelijk) is het onmogelijk de verschillen tussen locaties op significantie te toetsen.

Daarnaast voegden 34 (6%) respondentent andere betekenissen toe, waaronder:

- Weinig/ niets (meer) (4 resp.)
- Een basis voor het leven (3 resp.)
- Bewustzijn van het goddelijke in alles/iedereen (2 resp.)
- Geloven kan ook buiten de kerk (2 resp.)
- Vertrouwen (2 resp.)
- Nadenken over het leven
- Rust
- *“De reden dat er zoveel oorlog is”*
- *“De wetenschap, dat er na de dood wel wat zal zijn”*
- Een gevoel
- *“Geloven in het goede van mensen”*
- Goed leven
- Herinnering aan overleden familieleden
- Geloof in een God die meegaat door het leven
- Het zingen in een koor
- Nieuwe wegen zoeken om tot gezamenlijkheid te komen
- Eigen invulling
- Reflectie
- Samen vieren
- *“Samen zijn, elkaar respecteren, niet met vingertjes wijzen, ook niet oordelen over anders seksuele oriëntatie”*
- Twijfel/ongeloof
- Een zoektocht naar een God

4.2.4. Wat er in de katholieke kerk gewaardeerd wordt

In de inventarisatie was een open vraag: “Wat waardeert u in de katholieke kerk?” Van de 570 respondenten gaven er 330 antwoord op deze vraag. 25 (8,1%) antwoorden hadden een vrij kritisch karakter en waren in veel gevallen kort en bondig geformuleerd (bijv. “weinig”; “niets”; “ik zou het niet weten”). Sommige respondenten geven echter duidelijk blijk van hun teleurstelling en spreken de wens uit dat de kerk verandert. Enkele voorbeelden:

- *“Vanuit vroeger ben ik er mee opgegroeid maar ik overweeg om mij nog eens uit te schrijven.”*
- *“Zoals het nu gaat niets, niet meer een plek voor mij, passend in deze maatschappij”*
- *“...wat er allemaal gebeurd is, dat is vreselijk. Celibaat moet veranderen.”*
- *“De kerk moet zich meer aanpassen aan deze tijd.”*

De grote meerderheid van de antwoorden is wel positief, waarbij verschillende aspecten van de kerk, zoals “gemeenschap”, “traditie”, “rituelen”, “symboliek”, “vergeving” en het feit dat de katholieke kerk een “wereldkerk” is, expliciet genoemd werden. Sommige respondenten geven wat uitgebreider antwoord op de vraag.

4.2.5. Wat het betekent katholiek te zijn

In een andere open vraag werd de respondenten verzocht om te formuleren wat het voor hen betekent om katholiek te zijn. Er zijn op deze vraag 362 antwoorden gegeven, waarvan er 48 (13%) een nogal kritisch/negatief karakter hadden. Daarnaast zeggen 28 (8%) respondenten dat het katholiek zijn voor hen weinig meer betekent dan iets dat ze vanuit huis meegekregen hebben (bijv. *“je bent het gewoon”*; *“altijd geweest, dan weet men ook niet anders meer”*). Verder hadden 33 antwoorden (9%) een puur sociaalnormatief karakter (bijv. *“er zijn voor elkaar en respect voor elkaar. Zorg voor onze aarde”*; *“katholieke mensen zijn veelal goede mensen”*).

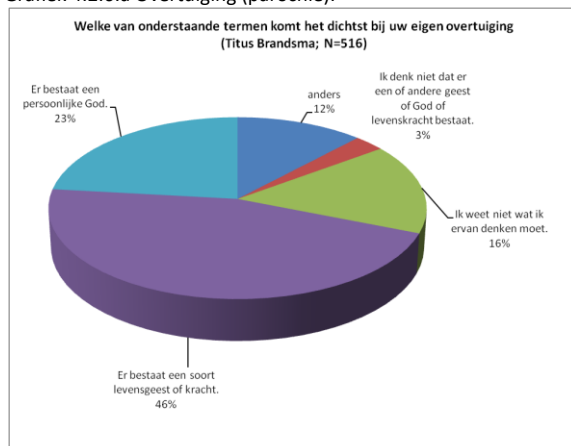
In de meeste antwoorden op deze vraag worden verschillende aspecten van het geloof, zoals het spirituele, het sociale, het normatieve en het culturele met elkaar verbonden (bv. *“Geloven in God, goed leven, onderdeel zijn van een wereldkerk”*; *“meedoen met de vieringen, samen kerk zijn, inzetten voor medemensen, aarde en schepping respecteren”*; *“volgen van Jezus’ weg, geloven in schuld, boete, verlossing; leven in een lange traditie van geloof”*). Ook wordt bij deze vraag veel verwezen naar aspecten als “wereldkerk”, “gezamenlijkheid” of “gemeenschap” en was er veel aandacht voor traditie, symboliek en rituelen.

4.2.6. Persoonlijke overtuiging

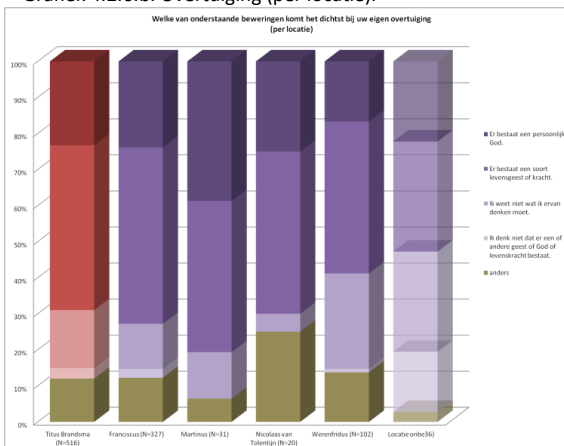

De respondenten is vervolgens gevraagd naar hun persoonlijke overtuiging, op basis van een keuze uit 5 opties: 1) “Er bestaat een persoonlijke God”; 2) “Er bestaat een soort levensgeest of kracht”; 3) “Ik weet niet wat ik ervan denken moet”; 4) “Ik denk niet dat er een of andere geest of God of levenskracht bestaat” of 5) “Anders”. Het vaakst genoemd (door 41% van de respondenten) wordt: “een soort levensgeest of kracht”, gevolgd door: “een persoonlijke God” (21% van de respondenten), “Ik weet niet wat ik ervan denken moet (15%) en “anders” (11%). Bij het antwoord “anders” verwijzen veel respondenten overigens naar een combinatie van de andere drie opties, waarbij de combinatie van “een soort levensgeest of kracht” en “een persoonlijke God” het vaakst genoemd wordt. Slechts een klein percentage meent dat er geen geest, God of levenskracht bestaat (3%). Deze resultaten worden in Grafiek 4.2.6.a (de hele parochie) en 4.2.6.b (per locatie) in beeld gebracht.

Grafiek 4.2.6.a Overtuiging (parochie).

Grafiek 4.2.6.b. Overtuiging (per locatie).

N.B. Door de kleine aantallen respondenten in sommige locaties is het onmogelijk de verschillen tussen locaties op significantie te toetsen.

4.2.6.1. Persoonlijke overtuiging en leeftijd

Er zijn verschillen te zien tussen de persoonlijke overtuigingen van parochianen in verschillende leeftijdsgroepen. Zo geven de jongste parochianen (< 50 jaar) significant minder vaak dan de oudste groep (75+ jaar) aan in een persoonlijke God te geloven. De jongste respondenten zeggen ook significant vaker niet in en geest/God/levenskracht te geloven dan de respondenten tussen de 65 en de 74 jaar. Deze uitkomsten worden in Tabel 4.2.6.1 gerapporteerd.

Tabel 4.2.6.1. Persoonlijke overtuiging per leeftijdscategorie.

Leeftijd	Persoonlijke overtuiging					Totaal
	Er bestaat een persoonlijke God	Er bestaat een soort levensgeest of -kracht	Ik weet niet wat ik ervan denken moet	Ik denk niet dat er een of andere geest of God of levenskracht bestaat	Anders	
< 50 jaar (A)	18,2%	45,5%	18,2%	5,5%	12,7%	22,2%
	20	50	20	6	14	110
	D			C		
50 t/m 64 jaar (B)	16,2%	56,1%	13,9%	3,5%	10,4%	34,9%
	28	97	24	6	18	173
	CD	CD				
65 t/m 74 jaar (C)	26,7%	44,0%	19,0%	0,0%	10,3%	23,4%
	31	51	22	0	12	116
	B	B		A		
75+ jaar (D)	36,5%	33,3%	12,5%	2,1%	15,6%	19,4%
	35	32	12	2	15	96
	AB	B				
Totaal aantal respondenten (voor deze vragen)	114	230	78	14	59	495

4.2.6.2. Persoonlijke overtuiging en kerkgang

Er lijkt een duidelijke samenhang te bestaan tussen de persoonlijke overtuiging van de respondenten en hun kerkgang. Mensen die regelmatig naar een viering komen, geven veel vaker aan de overtuiging te hebben dat er een persoonlijke God bestaat dan mensen die minder vaak in de kerk te vinden zijn. Ook geven respondenten die slechts sporadisch naar de kerk gaan, significant vaker aan niet in een God of levenskracht/geest te geloven. Van de regelmatige kerkgangers heeft geen enkele respondent dit antwoord gekozen. We kunnen echter niet zeggen of dit betekent dat de overtuiging een gevolg is van de kerkgang, of juist andersom. Deze uitkomsten worden in Tabel 4.2.6.2 gerapporteerd.

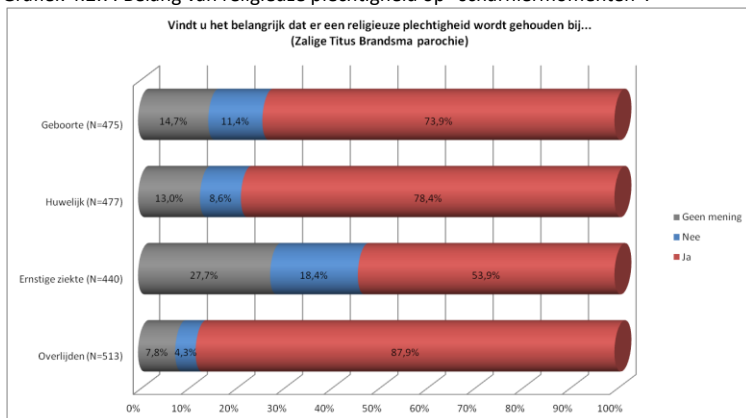
Tabel 4.2.6.2. Persoonlijke overtuiging per categorie kerkgangers.

Kerkgang	Persoonlijke overtuiging					Anders	Totaal
	Er bestaat een persoonlijke God	Er bestaat een soort levensgeest of -kracht	Ik weet niet wat ik ervan denken moet	Ik denk niet dat er een of andere geest of God of levenskracht bestaat			
Onregelmatig (A)	13,99%	50,00%	22,38%	3,85%	9,79%	60,85%	
	40	143	64	11	28	286	
	B		B	B			
Regelmatig (B)	37,50%	41,85%	7,07%	0,00%	13,59%	39,15%	
	69	77	13	0	25	184	
	A		A	A			
Totaal aantal respondenten (voor deze vragen)	109	220	77	11	53	470	

4.2.7. Belang van religieuze plechtigheden bij “scharniermomenten”

Aan de respondenten is gevraagd of ze het belangrijk vinden dat er een religieuze plechtigheid gehouden wordt op ingrijpende (“scharnier”-) momenten in hun leven: Geboorte, Huwelijk, Ernstige ziekte en Overlijden. In elk van deze gevallen is het aantal respondenten dat een religieuze plechtigheid belangrijk vindt aanzienlijk groter dan het aantal dat er geen belang aan hecht. De meeste behoefte aan een religieuze plechtigheid is er bij een overlijden (79%), de minste in het geval van een ernstige ziekte (42%). Deze uitkomsten worden in Grafiek 4.2.7 in beeld gebracht.

Grafiek 4.2.7. Belang van religieuze plechtigheid op “scharniermomenten”.

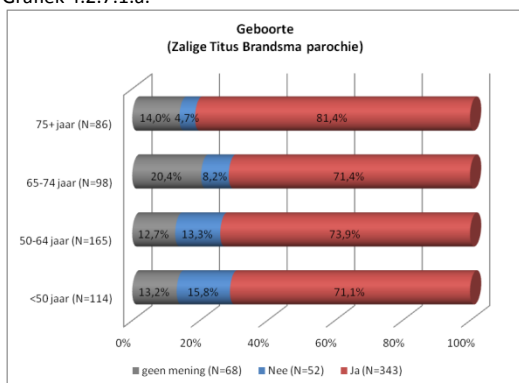

N.B. Doordat deze vier vragen niet allemaal door hetzelfde aantal respondenten beantwoord werden is het onmogelijk de verschillen op significantie te toetsen.

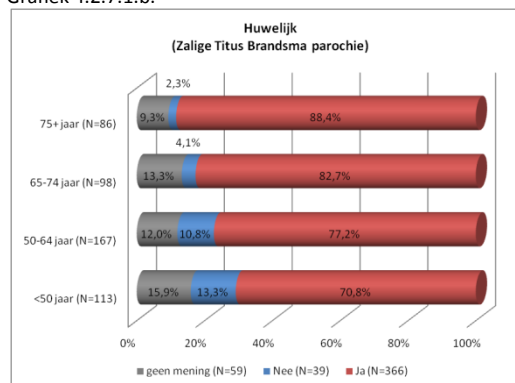
4.2.7.1. Scharniermomenten en leeftijd

Hoewel het niet mogelijk is om voor deze vragen de verschillen tussen leeftijdsgroepen op significantie te toetsen, lijken er wel patronen te zijn. Zo lijken de jongste respondenten (onder de 50 jaar) wat minder belang te hechten aan religieuze plechtigheden op deze vier momenten in het leven (zie Grafiek 4.2.7.1.a t/m 4.2.7.1.d).

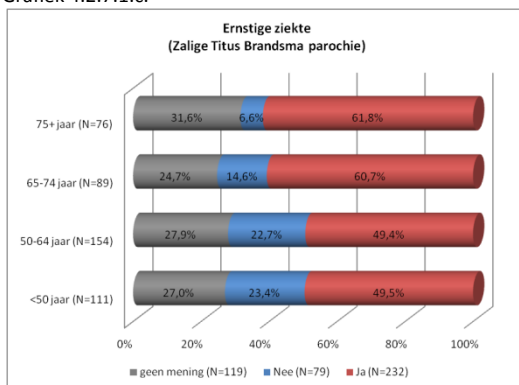
Grafiek 4.2.7.1.a.

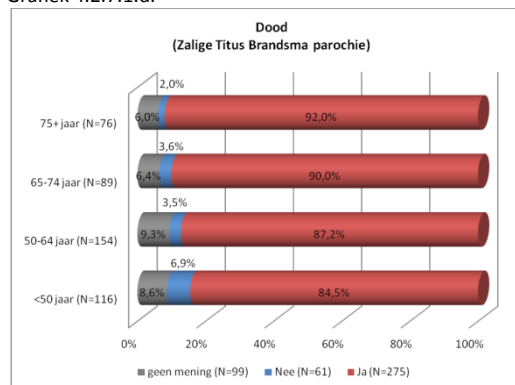
Grafiek 4.2.7.1.b.

Grafiek 4.2.7.1.c.

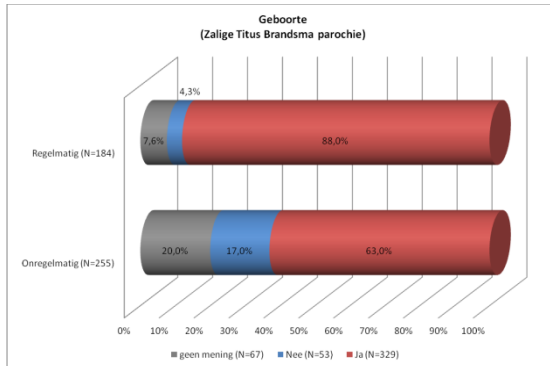
Grafiek 4.2.7.1.d.

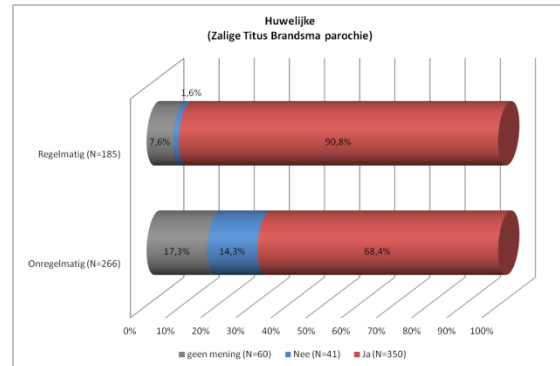
4.2.7.2. Scharniermomenten en kerkgang

De patronen lijken duidelijker te zijn met betrekking tot kerkgang. Zo lijkt er voor alle vier genoemde scharniermomenten een directe relatie te bestaan tussen de mate van kerkgang van respondenten en het belang dat zij hechten aan een religieuze plechtigheid op deze momenten (zie 4.2.7.2.a t/m 4.2.7.2.d). Wel valt op dat er over de hele linie sprake is van meer onzekerheid (geen mening) over het belang van een religieuze plechtigheid bij een ernstige ziekte dan op de andere drie genoemde scharniermomenten in het leven.

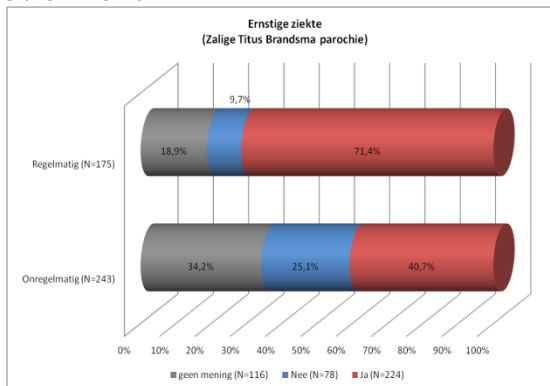
Grafiek 4.2.7.2.a.

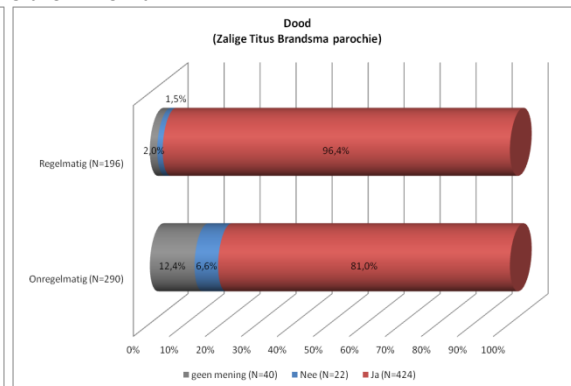
Grafiek 4.2.7.2.b.

Grafiek 4.2.5.2.c.

Grafiek 4.2.5.2.d.

4.3. De lokale geloofsgemeenschappen van de Zalige Titus Brandsmaparochie

4.3.1. Wat er in de parochie gewaardeerd wordt

Aan de respondenten is gevraagd wat ze in de parochie vooral waarderen, op basis van 6 opties. Meerdere antwoorden waren toegestaan. Het vaakst genoemd (door 47% van de respondenten) wordt: “De momenten van rust en bezinning”, gevolgd door “Samen iets betekenen voor een ander” (45%) en “Saamhorigheid met gelijkgestemden, het wij-gevoel” (37%), “De geloofstradities die worden voortgezet” (37%), “Het geloof als bron

van zin en richting aan mijn leven” (32%) en “Samen vieren als bron van steun en verrijking in mijn leven” (29%). De antwoorden worden in Tabel 4.3.1 uitgesplitst naar locatie.

Tabel 4.3.1. Wat waardeert u vooral in onze parochie?

	Samen iets betekenen voor een ander	Samen vieren	Saamhorigheid	Geloofstradities	Geloof als bron van zin/richting	Momenten van rust en bezinning	Anders
Zalige Titus Brandsma (N=570)	256 (45%)	220 (29%)	213 (37%)	212 (37%)	180 (32%)	270 (47%)	30 (5%)
Heilige Franciscus (N=348)	153 (44%)	109 (31%)	129 (37%)	145 (58%)	106 (30%)	176 (51%)	16 (5%)
Heilige Martinus (N=34)	16 (47%)	13 (38%)	15 (44%)	17 (50%)	19 (56%)	17 (50%)	5 (15%)
Heilige Nicolaas van Tolentijn (N=21)	12 (57%)	7 (33%)	5 (24%)	3 (14%)	9 (43%)	8 (38%)	0 (0%)
<i>parochie onbekend (N=45)</i>	62 (69%)	33 (30%)	58 (53%)	39 (36%)	38 (35%)	55 (50%)	5 (5%)

Daarnaast voegden 30 (5%) respondenten andere aspecten of een toelichting toe, waaronder:

- Weinig of niets (7 resp.)
- Er ontbreekt ruimte voor verandering/ vernieuwing/ eigen inbreng (4 resp.)
- Leven kan prima zonder kerk en/of geloof (2 resp.)
- *“Cantus Deo, hun inzet en kwaliteit”*
- De betekenis bij bijzondere gelegenheden
- Historie/ gebouw/ nostalgie
- Luisteren/ vernieuwen
- Een eigen gevoel
- Na de dienst samen, met elkaar, koffie drinken
- *“Roots; Het beste ervan maken”*
- Verder werken met de andere Christelijke geloven.
- Zingen met elkaar
- Geloofstradities zakken af
- *“Jammer dat de kerk door de week dicht is”*

4.3.2. Verdeling van middelen

Aan de respondenten is gevraagd een verdeling te maken van alle beschikbare middelen (bv. geld, pastorale inzet, vrijwillige inzet) over verschillende activiteiten in de parochie: Liturgie, Catechese, Diaconie (voor mensen binnen en buiten de parochie), Persoonlijke aandacht voor mensen door de pastores en Onderhoud van kerkgebouwen. Deze vraag vonden veel respondenten bijzonder lastig te beantwoorden. De antwoorden zijn dan ook niet op een eenduidige manier te interpreteren. Hieronder een beknopte samenvatting van de reacties.

Liturgie: 213 respondenten vinden dat een deel van de beschikbare middelen aan de liturgie zou moeten worden besteed. De door hen genoemde percentages lopen uiteen van 3% tot 100%, met een gemiddelde van 21,7%. Het vaakst werd door de respondenten een percentage van 20% genoemd.

Catechese: 219 respondenten hebben een waarde voor catechese ingevuld. De door hen genoemde percentages lopen uiteen van 5% tot 50%, met een gemiddelde van 15,1%. Het vaakst werd door de respondenten een percentage van 10%.

Diaconie (voor mensen die bij de parochie horen): 257 respondenten hebben een waarde voor deze activiteiten ingevuld. De door hen genoemde percentages lopen uiteen van 5% tot 100%, met een gemiddelde van 23,0%. Het vaakst werd door de respondenten een percentage van 20%.

Diaconie (voor mensen die niet bij de parochie horen): 210 respondenten hebben een waarde voor deze activiteiten ingevuld. De door hen genoemde percentages lopen uiteen van 2% tot 100%, met een gemiddelde van 17,6%. Het vaakst werd door de respondenten een percentage van 10%.

Persoonlijk aandacht voor mensen door de pastores: 229 respondenten hebben een waarde voor deze activiteiten ingevuld. De door hen genoemde percentages lopen uiteen van 5% tot 75%, met een gemiddelde van 19,4%. Het vaakst werd door de respondenten een percentage van 20%.

Onderhoud van kerkgebouwen: 231 respondenten hebben een waarde voor deze activiteiten ingevuld. De door hen genoemde percentages lopen uiteen van 5% tot 60%, met een gemiddelde van 20,0%. Het vaakst werd door de respondenten een percentage van 10%.

Op basis van de gemiddelde percentages kunnen wij onderstaande lijst beschouwen als de prioritering van deze 6 activiteiten volgens de respondenten:

1.	Diaconie (liefdadigheidswerk, zorg aan hulpbehoevenden die bij de parochie horen)	23,0%
2.	Liturgie (vieringen)	21,7%
3.	Onderhoud kerkgebouwen	20,0%
4.	Persoonlijke aandacht voor mensen door de pastores	19,4%
5.	Diaconie (liefdadigheidswerk, zorg aan hulpbehoevenden die niet bij de parochie horen)	17,6%
6.	Catechese (opleiding in/over het Christelijke geloof)	15,1%

4.3.2.1. Aanvulling uit de focusgroepen

Om de opvatting van de parochianen over de verdeling van middelen verder uit te diepen werd ook in de focusgroep gesprekken aan dit onderwerp aandacht besteed. Eerst werd aan de deelnemers gevraagd om drie verschillende soorten middelen (vrijwillige inzet, pastorale inzet en geld; 10 eenheden van elk middel) te verdelen over vier activiteiten (liturgie, catechese, diaconie en onderhoud kerkgebouwen). Daarna mochten ze hun verdeling toelichten.

Ook deze opdracht werd als lastig ervaren, en de verdelingen zijn op basis van verschillende interpretaties gemaakt. De keuzes van de verschillende groepen worden in onderstaande tabellen samengevat, met daarna enkele citaten uit het gesprek, als voorbeeld van de manier waarop werd geredeneerd.

JONGE GEZINNEN ⁵						
		Liturgie	Catechese	Diaconie	Gebouwen	
JG001	vrijwillige inzet	20%	20%	30%	30%	
	pastorale inzet	30%	40%	30%	0%	
	geld	20%	20%	40%	20%	
JG002	vrijwillige inzet	30%	30%	40%	0%	
	pastorale inzet	30%	30%	30%	0%	
	geld	20%	30%	20%	30%	
JG004	vrijwillige inzet	20%	30%	30%	20%	
	pastorale inzet	30%	30%	30%	10%	
	geld	20%	30%	20%	30%	
JG005	vrijwillige inzet	30%	10%	30%	30%	
	pastorale inzet	20%	40%	30%	10%	
	geld	20%	10%	40%		

- *[met betrekking tot pastorale inzet] Ik heb [10%] bij het gebouw, omdat de pastoor toch wel een boegbeeld is van de parochie. Ook al denken sommige pastores daar misschien wat anders over [...] Dus één deel daar en de rest is [...] ongeveer gelijk. Ik vind dat juist de rol van een pastoor is, ook in de catechese is belangrijk en ook in de diaconie. Ze moeten zich laten zien. Ze moeten niet alleen op zondag hier op het priesterkoor het verhaal staan te doen (JG004).*
- *[met betrekking tot vrijwillige inzet] ... catechese, daar heb ik het minste met vrijwilligers ingezet, omdat ik toch denk dat de pastoor daar een grote rol, met een kleine groep, speelt. Onderhoud, die had ik op de tweede plaats staan, liturgie had ik op de derde plaats staan en diaconie op de eerste plek staan [voor vrijwillige inzet]. Dat is de verdeling zoals ik hem had [...] En daar ga ik vanuit dat ik de catechese en de liturgie in hoofdzaak op de pastoor kan laten (JG005).*
- *[met betrekking tot geld] Ja, sowieso diaconie. Dus naar buiten toe iets betekenen, voor de mensen hier in Bolsward en omstreken. Maar ook bij liturgie heb ik wat geld, want ik denk van, ja, als je een mis hebt, of iets gericht wilt laten zijn op jeugd of kinderen, is daar ook geld voor nodig om, ja, heel concreet: nu met Palmpasen wil je dingen hebben. We gaan van die stokken maken: Palmpaasstokken. Dat is iets heel praktisch, maar ik denk dat je ook geld kunt gebruiken om het iets aantrekkelijker te maken nog. Wat meer dingen erbij te halen, zonder afbreuk te doen aan de liturgie (JG001).*
- *[met betrekking tot alle middelen] Ik denk, ik heb catechese op zich wel aardig bedeed, want ik denk dat dat de toekomst is [...] Dus ik heb daar ook [30%] vrijwilligers, de pastoor heb ik daar [...] Pastoraal heb ik er [30%] gedaan en ik heb ook met geld er [30%] gedaan. Want ik denk als jij als kerk wilt bestaan, moet je onderaan beginnen. Dat wordt jouw toekomst. Zo zie ik het (JG002).*

⁵ Deelnemer JG003 was niet aanwezig.

OUDERE GEZINNEN					
		Liturgie	Catechese	Diaconie	Gebouwen
OG001	vrijwillige inzet	30%	30%	10%	30%
	pastorale inzet	40%	40%	10%	10%
	geld	30%	20%	10%	30%
OG002	vrijwillige inzet	20%	20%	30%	30%
	pastorale inzet	20%	40%	30%	10%
	geld	20%	20%	20%	40%
OG003	vrijwillige inzet	10%	30%	30%	30%
	pastorale inzet	20%	40%	40%	0%
	geld	10%	40%	40%	10%
OG004	vrijwillige inzet	30%	30%	30%	10%
	pastorale inzet	30%	30%	30%	10%
	geld	20%	30%	30%	20%
OG005	vrijwillige inzet	30%	30%	30%	10%
	pastorale inzet	40%	30%	30%	0%
	geld	20%	10%	30%	40%
OG006	vrijwillige inzet	20%	40%	30%	10%
	pastorale inzet	30%	20%	30%	20%
	geld	20%	30%	20%	30%

- *[met betrekking tot catechese] Ja, ik heb een heel belangrijk deel voor de pastoor/pastoraal werker. Dat vind ik belangrijk. [40%], dat zijn wel de personen die de kennis moeten overdragen – die hebben die kennis. Ik vind het wel belangrijk dat ze dicht bij de mensen staan. Ik heb er dan ook [20%] vrijwilligers bij gedaan. Je kunt het niet in je eentje doen, je hebt daar vrijwilligers bij nodig, ik vind wel dat het kantelpunt naar de pastoraal werker moet en ik heb er [20%] bij voor het geld (OG002).*
- *[met betrekking tot diaconie] Daar heb ik het minst aan uitgegeven. Van ieder [10%]: één geld en één pastoraal werker en één vrijwilliger. Ik vind dat diaconie, dat is iets wat hier in de verzorgstaat al heel erg veel gedaan wordt. Het is al een stukje staat. Dus ik vind dat wij als kerk daar niet veel aan hoeven te doen (OG001).*
- *[met betrekking tot liturgie] Bij liturgie heb ik [30%] van de pastoraal medewerker, [20%] vrijwilligers en [20%] geld [...] liturgie is toch wel iets speciaal van de pastoor/pastores. Zij hebben daar het meeste verstand van. Ik vind ook dat we er... We moeten er ook wel vrijwilligers bij hebben... (OG004).*
- *[met betrekking tot kerkgebouwen] Ik denk toch aan onderhoud gebouwen [...] Voor gebouwen, daar heb ik [40% van het geld] in gedaan, want dat vind ik toch wel belangrijk. Daar is het meeste geld voor nodig en dat zal ook het moeilijkst zijn (OG005).*
- *[met betrekking tot kerkgebouwen] [Ik heb het minst geld] bij kerkgebouwen, ja ik vind dat de vrijwilligers maar moeten helpen om dat te onderhouden. Het zit hem in principe niet in het gebouw. Het is wel heel mooi, die kerk, maar je kunt het geloof ook ergens anders beleven. Qua sfeer is het natuurlijk wel mooi om in een kerk te zitten, maar ook zonder zo'n gebouw kan het geloof beleefd worden (OG003).*

STELLEN / ALLEENGAANDEN					
		Liturgie	Catechese	Diaconie	Gebouwen
SA001	vrijwillige inzet	10%	40%	40%	10%
	pastorale inzet	50%	20%	30%	0%
	geld	20%	10%	20%	50%
SA002	vrijwillige inzet	20%	20%	40%	20%
	pastorale inzet	30%	30%	40%	0%
	geld	20%	10%	30%	30%
SA003	vrijwillige inzet	30%	20%	30%	20%
	pastorale inzet	20%	30%	30%	0%
	geld	30%	20%	40%	20%
SA004	vrijwillige inzet	30%	30%	20%	20%
	pastorale inzet	40%	20%	30%	10%
	geld	30%	10%	30%	30%
SA005	vrijwillige inzet	60%	40%	0%	0%
	pastorale inzet	30%	50%	20%	0%
	geld	30%	0%	70%	0%
SA006	vrijwillige inzet	30%	20%	30%	20%
	pastorale inzet	40%	10%	40%	10%
	geld	30%	20%	10%	40%
SA007	vrijwillige inzet	20%	20%	30%	30%
	pastorale inzet	50%	30%	20%	0%
	geld	30%	20%	30%	20%
SA008	vrijwillige inzet	20%	20%	40%	20%
	pastorale inzet	30%	30%	40%	0%
	geld	20%	20%	30%	30%
SA009	vrijwillige inzet	50%	10%	30%	10%
	pastorale inzet	20%	40%	40%	0%
	geld	30%	20%	20%	30%
SA010	vrijwillige inzet	0%	40%	0%	50%
	pastorale inzet	10%	60%	30%	10%
	geld	20%	30%	50%	0%
SA011	vrijwillige inzet	20%	30%	30%	20%
	pastorale inzet	30%	30%	30%	10%
	geld	20%	20%	20%	40%

- *[met betrekking tot gebouwen] [Ik heb geen pastorale inzet bij gebouwen]...Als je dus zo beperkt bent in je formatie. Wat je aan vrijwilligers over kunt laten, is nou juist onderhoud van een gebouw. Ik denk, laat die pastoor zich dan bezig houden met de diaconie, met de liturgie en catechese. Maar, dat gaat over mensen (SA003).*
- *[met betrekking tot pastorale inzet] [Ik heb de meest pastorale inzet bij] Diaconie [...] Vier [40%] geloof ik. Is dat veel? Ik dacht vier of vijf (SA002).*

SA009: Ik wil ook even op jou ingaan. Als de pastoor zich daar wél mee bemoeit, dan bemoeit hij zich ook een beetje met vrijwilligers, en dan hoeft hij niet zelf mee te doen. Maar, wel dat uitstralen, dat hij graag dingen ziet die er gebeuren. En dat hij erbij betrokken is. En die betrokkenheid is alleen maar goed. Dan heb je ook contact met

vrijwilligers. En dan straalt je ook iets uit. Ik denk de stem van de pastoor is natuurlijk altijd wel, dat legt wel gewicht in de schaal. Ik denk dat dat toch belangrijk is.

- [met betrekking tot liturgie] Ik heb er [60%] bij liturgie trouwens. Want, kerkgebouw had ik bijna leeg kunnen laten. Terwijl, ik ben niet van de gebouwen. Maar, de liturgie kan je met héél veel vrijwilligers natuurlijk een geweldige mooie viering maken. Er zit maar één pastoraal werker bij, dus die kan de regie voeren. En voor de rest kan je het met z'n allen perfect doen (SA005).

SENIOREN						
		Liturgie	Catechese	Diaconie	Gebouwen	
65004	vrijwillige inzet	20%	30%	30%	20%	
	pastorale inzet	20%	30%	20%	30%	
	geld	10%	20%	40%	30%	
65005	vrijwillige inzet	20%	10%	50%	20%	
	pastorale inzet	40%	10%	40%	10%	
	geld	20%	10%	40%	30%	
65006	vrijwillige inzet	20%	10%	50%	20%	
	pastorale inzet	20%	20%	10%	50%	
	geld	10%	10%	10%	70%	
65007	vrijwillige inzet	40%	20%	20%	20%	
	pastorale inzet	40%	40%	10%	10%	
	geld	10%	20%	30%	40%	
65008	vrijwillige inzet	20%	20%	30%	30%	
	pastorale inzet	30%	30%	20%	20%	
	geld	30%	40%	10%	20%	
65009	vrijwillige inzet	40%	10%	30%	20%	
	pastorale inzet	50%	20%	30%	0%	
	geld	20%	10%	30%	40%	

- [met betrekking tot diaconie] Ik heb [20%] geldbuidels en [40%] vrijwilligers en [20%] pastoor. [...] Dat is de directe binding met de mensen uit je geloofsgemeenschap, uit je kerk (65005).
- [met betrekking tot kerkgebouwen] Daar heb ik [40% van het geld] in zitten en ik heb er [20%] vrijwilligers in. Dat is eigenlijk te weinig, want het moet allemaal onderhouden worden. [...] Ik vind dat dat eigenlijk door vrijwilligers gedaan moet worden. Dan houden we geld over. Het kerkgebouw is toch iets heel bijzonders. Je kan ook kerkelijk zijn buiten de kerk, maar de kerk, het gebouw op zich, is toch ook wel een ruimte die je niet graag kwijt wilt (65009).

Belangrijke punten bij het verdelen van middelen: Uit deze discussies kwamen enkele punten naar voren waarmee bij het verdelen van de middelen binnen een parochie rekening gehouden moet worden. Zo zou het goed zijn als de parochianen een helder zicht hebben op de aanwezige middelen en als de pastores en bestuurders een goed overzicht hebben van potentiële vrijwilligersenergie. Verder is het belangrijk om de achterban (parochianen) zoveel mogelijk te betrekken bij en in te lichten over de verdeling van middelen.

5. UITKOMSTEN VAN DE FOCUS GROEP GESPREKKEN

5.1. Positieve en negatieve belevingen van de kerk

Om hun persoonlijke beleving van de kerk in kaart te brengen, is aan de deelnemers gevraagd één woord aan te geven voor het meest positieve aspect van de kerk in hun dagelijks leven, en één woord voor het meest negatieve. Daarna hadden ze de gelegenheid om hun “woorden” toe te lichten. Met betrekking tot de meest positieve aspecten verwezen veel van de deelnemers naar gemeenschap en/of gezamenlijkheid. Het ging hier vooral om een gevoel van verbondenheid met anderen binnen en rondom de kerk. Daarnaast noemde men gevoelens van warmte en erbij horen en het feit dat veel mensen uit de eigen kennissenkring ook bij de kerk horen. Deze uitkomst is in lijn met de resultaten van de inventarisatie met betrekking tot wat er in de parochie gewaardeerd wordt (zie 4.3.1). Andere positieve eigenschappen die genoemd werden zijn onder meer openheid, hoop, geloofsbeleving en normen/waarden. Ook gaf een deelnemer aan:

Ik had als positieve [...] dat er nog een kerk is. Überhaupt, dat die nog bestaat. Dat we daaraan kunnen deelnemen.

Als negatief aspect werd vaak naar een zekere inflexibiliteit (“starheid”) verwezen, een gevoel dat de kerk “niet met haar tijd meegaat” en dat de traditionele leer van de kerk (“dogma”) niet meer goed aansluit op de realiteit van het leven in de hedendaagse samenleving. In deze sfeer werd gewezen op de “veroordelende houding” van de kerk (in het bijzonder ten aanzien van gescheiden mensen en mensen van afwijkende seksuele geaardheid). Een aantal deelnemers zei die houding als bijzonder negatief te ervaren. Er werd expliciet bij gezegd dat het hier niet zo zeer over de Zalige Titus Brandsmaparochie of een van de locaties ging, maar over de katholieke kerk in het algemeen:

Ik heb op de [negatieve kant] – dat wist ik heel snel – starheid geschreven. Maar dat is dus niet specifiek voor onze kerk in Bolsward bedoeld, maar dat is meer als ik lees over de katholieke kerk in het algemeen. Dat vind ik soms heel moeilijk, want ik denk: we zijn een kerk van vergeving. Maar bepaalde dingen, daar wordt niet aan getornd en daar blijven we heel star in. Dat vind ik gewoon jammer (65009).

Als negatief woord had ik ‘regels’. Ik vind vooral dat de regels van bovenaf alles bepalen. Dan kan je eigenlijk jezelf niet zijn. Heel veel mensen worden in een hoek geplaatst, of zijn niet welkom. Ik vind dat de regels, die kunnen wel wat anders (SA002).

Ook als negatief werd een gebrek aan inspraak (“democratie”), zowel in de kerk in het algemeen als in de geloofsgemeenschappen van de Zalige Titus Brandsmaparochie, genoemd. Volgens sommige deelnemers kan dit een zekere kloof tussen de kerk en de gelovigen creëren. Bijvoorbeeld:

Het negatieve heb ik bij staan ‘invloed’. Maar, eigenlijk meer het gebrek eraan. Je hebt zo weinig mogelijkheden om werkelijk invloed er op uit te oefenen. En ik heb zelfs het idee dat die mogelijkheden nog wat minder worden. Met name op het gebied van de liturgie, zijn die mogelijkheden groter geweest. En worden ze vaak weer wat ingeperkt. En dat is jammer (SA004).

Wat ik negatief vind is de ‘afstand’. Afstand die gecreëerd wordt tussen het beleid en de mensen in de parochie. Maar, ook de afstand die gecreëerd wordt door de liturgie zo nu en dan waarvan je denkt van, heb ik nou nog gevoel met mijn spirituele bronnen door de liturgie? Of zoek ik die wegen nu niet meer in de liturgie, maar zoek ik hem ergens anders? Dus, de kerk, die maakt voor mij de afstand te groot (SA008).

De positieve en negatieve aspecten van de kerk, zoals in de focusgroep gesprekken besproken, worden in onderstaand tabel samengvat.

“Wat zijn voor u de meest positieve en de meest negatieve aspecten van de kerk in uw leven op dit moment?”

JONGE GEZINNEN	
POSITIEF	NEGATIEF
<ul style="list-style-type: none"> • gemeenschap • er is nog een kerk • thuis • vertrouwen 	<ul style="list-style-type: none"> • verdeeldheid • weinig aansluiting • negatieve pers • dogma
OUDERE GEZINNEN	
POSITIEF	NEGATIEF
<ul style="list-style-type: none"> • bekenden • rustmoment • jongerencatechese • samenkomst • gezamenlijk 	<ul style="list-style-type: none"> • inhoud (2x) • drempel • saai • groot
STELLEN / ALLEENGAANDEN	
POSITIEF	NEGATIEF
<ul style="list-style-type: none"> • samen / gemeenschapsgevoel • samen / vertrouwen • samen kerk zijn • openheid • normen en waarden • samen • caritas • gemeenschap • gemeenschap • bijhoren 	<ul style="list-style-type: none"> • veroordelende regels • sleur • invloed (gebrek eraan) • te weinig samenwerking • dogma • weinig steun / weinig te merken • afstand • leegloop • geen democratie • afstand
SENIOREN	
POSITIEF	NEGATIEF
<ul style="list-style-type: none"> • warmte • hoop • sociaal • doel- / werkgroepen • geloofsverkondiging • geloofsbeleving 	<ul style="list-style-type: none"> • stilstaan / starheid • verscheurd • achteruitgang • te weinig contact met de mensen • starheid

5.2. Positie van de kerk in eigen sociale kring

Om aan te sluiten bij beleidsprioriteiten zoals “Mensen opzoeken waar ze zijn” en “Een kerk naar buiten worden” is aan de deelnemers gevraagd zichzelf en de mensen in hun omgeving in relatie tot de kerk te positioneren. Dit deden ze eerst aan de hand van een plaatje, waarop ze de relatieve afstanden tussen verschillende (groepen) mensen en de kerk in kaart brachten. Dit konden ze doen voor zowel de (christelijke) kerk in algemene zin als de eigen plaatselijke (Rooms-Katholieke) geloofsgemeenschap.

Binnen elke groep waren er grote verschillen in hoe men zichzelf in verhouding tot de kerk zag staan. Niet verrassend was dat de meeste deelnemers zich wat dichterbij de lokale geloofsgemeenschap voelden staan dan bij de kerk in het algemeen. Dit gold echter niet voor iedereen, in het bijzonder niet voor mensen die uit een andere regio waren verhuisd. Terwijl enkele deelnemers zowel zichzelf als hun familieleden heel dicht bij de kerk hadden gezet, kwam het veel vaker voor dat deelnemers zich als enige (of in ieder geval als een van de weinigen) in hun omgeving zagen die sowieso iets met de kerk te maken had.

Ik heb mezelf [een beetje op afstand] gezet, want volgens mij ben ik in ons gezin de enige die nog wat met de kerk heeft. Mijn [partner] absoluut niet. Die zijn helemaal niet kerkelijk opgevoed, dus mijn schoonouders ook niet. Mijn ouders daarentegen wel meer, maar wel op een andere manier [...] Die heb ik dan wel [iets dichterbij de kerk staan]. Maar collega's, burens en dat soort spul, die heb ik in de buitenste ring staan. Als ik naar mijn burens kijk, ik zou niet weten, nou eentje denk ik wel, maar voor de rest, die komen niet veel in de kerk of hebben wat met de kerk, niet dat ik weet tenminste. Mijn collega's ook niet. Hé, dus het merendeel [heel ver weg] (OG005).

De reacties geven de indruk dat de kerk een afgezonderde of gecompartmenteerde entiteit is, die vaak weinig of geen rol speelt in het dagelijks leven. In veel gevallen lijkt het alsof de kerk van weinig of geen betekenis is voor de mensen die voor de parochianen het meest betekenen (bv. partner, kinderen, vrienden). Die indruk wordt versterkt door frequente opmerkingen over een gebrek aan aansluiting van de kerk bij de realiteit van de hedendaagse belevingswereld, hetzij in inhoudelijke zin (bv. met betrekking tot de leer en de regels van de kerk als instituut) hetzij met betrekking tot de manier van viering.

[...] het spreekt totaal niet meer aan. Het is allemaal... Toen ik klein was [...] werd er hetzelfde gezegd in feite. Er is niks nieuws wat er wordt verzonnen. Al die verhalen, ja dat zijn natuurlijk allemaal Bijbelverhalen, maar ja, het spreekt totaal niet aan. Het wordt niet echt goed naar deze tijd gebracht op de een of andere manier (OG004).

In de gesprekken werd dieper ingegaan op de vraag wat de kerk zou kunnen/moeten doen om mensen die naar verhouding ver van haar af staan te bereiken, om zo van meer betekenis te zijn binnen de omgeving. Ook in deze discussie kwam het thema aansluiting heel vaak aan de orde. Vooral in de groepen van ouders van jongere of oudere kinderen, werd veelvuldig gesproken over de toegankelijkheid van vieringen (vooral als de viering voor kinderen/jeugd bedoeld is). Ook werd wel eens verwezen naar vieringen die juist wel aanspreken.

Ik denk dat als jij een dienst voor kinderen maak, zorg dat het dan echt voor kinderen is en dat 'ie te volgen is voor kinderen. [...] Als er een kinderdienst is, als ik daar met een vierjarige heen ga, dan wil je ook dat hij die dienst dan kan volgen. En de kinderdiensten waar wij waren geweest, waren erg hoogdravend en moeilijk. Die waren moeilijk voor ze te volgen, het was moeilijk om de aandacht erbij te houden (JG002).

OG002: Als ik het kinderkoor hoor zingen, denk ik dat ze de tekst niet begrijpen en ik denk dan: Maak het eens leuk.

LBK De kerk moet dus meer aansprekende muziek hebben. Op die manier kan de kerk wat meer betekenen?

OG004 Mijn dochter deed het Vormsel en die vond het zo jammer dat ze niet wat mochten betekenen, als jongerengroep in de muzikale omlijsting. Dan denk ik: Oh, wat hadden ze hier een kans kunnen pakken.

OG002 Bij ons hebben ze vorige herfst het Vormsel gedaan en zij hebben wel zelf een lied gedaan. Dat mocht schijnbaar, ze hadden het ingestudeerd met mensen, die muzikaal waren en ik vond het hartstikke mooi.

Andere suggesties voor wat de kerk moet doen/laten om in de omgeving van betekenis te zijn waren: positieve zichtbaarheid genereren (bv. media-aandacht voor diaconale projecten), een minder beoordelende houding aannemen, jongerenactiviteiten organiseren, voorkomen dat mensen uitgesloten worden (of zich zo voelen), openheid betrachten in communicatie en transparantie in beleid. Verschillende deelnemers zeiden dat de kerk zich veel minder op vieringen en “interne dingen” moet richten en meer aandacht moet hebben voor de rol die zij in de huidige samenleving zou kunnen spelen:

Er is een hele grote kans, nu met dat afbraakbeleid van ons huidige kabinet, daar kan de diaconie weer heel goed op inspringen. Alles wordt herzien en vernieuwd, maar het is afbraak. Het verdwijnt. Er zijn een heleboel mensen die zo geïsoleerd raken, omdat ze niks meer kunnen besteden. Nou, daar kan dus een kerkgemeenschap op inspelen (65006).

Ook het organiseren van gelegenheden voor het informeel uitwisselen van ideeën en ervaringen werd genoemd.

5.3. Wat er van de kerk verlangd wordt

Behalve suggesties voor wat de kerk zou kunnen doen om andere mensen te bereiken, is de deelnemers gevraagd wat zij zelf van de kerk verlangen en in hoeverre ze het gevoel hebben dat aan hun verlangens voldaan wordt. Ook werd er in sommige groepen gepraat over het persoonlijke beeld van de ideale kerk. Voor sommige groepen was het moeilijk om deze vraag echt naar het individuele, persoonlijke niveau te trekken; zij gingen verder in op de vraag hoe de kerk zichzelf naar zowel de eigen parochianen als naar de bredere omgeving zou moeten presenteren. Ook hier kwamen begrippen als “afstand”, “aansluiting” en “toegankelijkheid” veelvuldig aan de orde:

Ik verlang dat de kerk wat meer tussen de mensen in staat. Als je bij de kerk zit, dan wordt er door jongeren wel raar gekeken. Ik vind het mooi als het meer tussen de mensen in staat, dat ze meer naar buiten treden en op een winterfair staan. Het gewone contact ook. Nu hebben mensen vaak niets met de kerk. Ze vinden het raar als je dat werk hebt. Zoals dit overleg vanavond, dan zeggen mensen: ‘Daar ga je toch niet heen?’ Het moet gewoon zijn en laagdrempeliger (OG005).

Andere deelnemers zeiden te verlangen naar aspecten zoals warmte, verbondenheid en rust, die ze binnen de geloofsgemeenschap trouwens ook wel degelijk voelen.

Als ik in de kerk zit, dat is voor mij echt een uurtje – net als wat jij ook al zei – rust. Ik vind het heerlijk als ik er zit. [...] Ik ga niet elke zondag, maar als ik kan wel. Ja, ik geniet ervan. Als er mooi gezongen wordt, dat vind ik gewoon belangrijk. Ook dat de mensen bij de communie elkaar een hand geven en zo, dat vind ik altijd echt gemeend. Dat doet mij wel wat. En het koffie drinken na afloop. Nee, gewoon, dat je met elkaar bent (65007).

Deze discussies hebben geresulteerd in een breed scala aan thema’s, die in onderstaande lijst opgesomd worden:

- De lokale geloofsgemeenschappen moeten blijven bestaan.
- De kerk moet een thuis zijn.
- Ze moet iets voor de samenleving betekenen.
- Ze moet meer insluiten dan uitsluiten.
- De kerk en de lokale geloofsgemeenschappen moeten iets te bieden hebben aan verschillende doelgroepen: aan zowel ouderen als jongeren, maar ook aan alleengaanden (incl. gescheidenen), aan mensen met een afwijkende seksuele geaardheid en aan andersdenkenden.
- De leer van de kerk moet verbonden worden met het hier en nu. Als er iets in de wereld gebeurt (bijv. een vliegtuigramp), dan zou daar op zondag aandacht aan besteed moeten worden.

- Er is behoefte aan vernieuwing. Mensen willen invloed/inspraak hebben op de vieringen/liturgie.
- Men verlangt naar meer samenwerking met en minder afstand tot de pastores.
- Het streven om mensen buiten de kerk te bereiken moet er niet toe leiden dat de kerk (de mensen) binnen uit het oog verliest. Er is behoefte aan een goed georganiseerd systeem van contactpunten (“ogen, oren, handen en voeten”) binnen de bredere gemeenschap zodat men beter weet wat er allemaal speelt. Er moet aandacht voor elkaar zijn “ook als er niets aan de hand is”.

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Net als de meeste katholieke gemeenschappen in Nederland staat ook de Zalige Titus Brandsmaparochie de komende jaren voor grote uitdagingen. In tijden van een steeds toenemende vergrijzing en secularisatie heeft zij de opdracht om het geloofsleven in de omgeving van Bolsward, Makkum, Witmarsum en Workum in leven te houden en (weer) tot bloei te laten komen. In het Pastoraal Beleidsplan wordt deze opdracht in een drietal beleidsprioriteiten vertaald:

1. Het geloofsleven in de bestaande gemeenschappen versterken en voeden, dat is:
  - elkaar als gedoopten helpen om te groeien in het besef van onze roeping om de Heer te volgen,
  - de geloofsgemeenschap op te bouwen en
  - een voluit Christelijk leven te leiden in en bovenal ten dienste van de maatschappij.
2. De mensen opzoeken waar ze zijn, dat is: zoveel mogelijk mensen de kans te bieden op een eerste of hernieuwde ontmoeting met de rijkdom van het Christelijk geloof. We willen daartoe bijzondere aandacht schenken aan de gelegenheden waar kerk en wereld elkaar tegenkomen en daar optimaal gebruik van leren maken.
3. Een meer diaconale geloofsgemeenschap worden. Onze Heer heeft ons geroepen en gezonden tot dienst aan de naaste, in het bijzonder aan hen die kwetsbaar zijn. We zoeken naar wegen om als geloofsgemeenschap actief deel te nemen in de maatschappij om de leefbaarheid daarvan te bevorderen. We realiseren ons dat we hierdoor ook op ons eigen geloven zullen worden aangesproken.

Het project HET VERSCHIL heeft een schat aan informatie opgeleverd, die een bijdrage kan leveren aan de verwezenlijking van deze prioriteiten. Hoewel het beeld dat uit de inventarisatie naar voren komt, niet gezien moet worden als representatief voor het gezamenlijke geheel van alle parochianen (we weten immers niets over de mensen die niet hebben gereageerd), geeft het wel inzicht in een redelijk brede doorsnee van de parochie.

6.1. Sterke en zwakke punten

De Zalige Titus Brandsmaparochie heeft verschillende sterke punten, die van enorm belang kunnen zijn bij het realiseren van haar opdracht.

- Hoewel de leeftijd van de (responderende) parochianen duidelijk hoog is, heeft iets meer dan de helft (56%) de leeftijd van 65 jaar nog niet bereikt. Bovendien lijkt er een redelijk grote groep jongere parochianen te zijn, die zich betrokken voelt bij de kerk en het geloof.

- Een eerste kennismaking met de verschillende locaties laat een enorme inzet van vrijwilligers binnen de parochie zien. Bij benadering worden ruim 1000 verschillende functies vervuld door vrijwilligers, die samen meer dan 7000 uur per maand (42,8 fte) aan de parochie (en de afzonderlijke locaties) doneren.
- Ook lijkt er op alle locaties ruimte te zijn voor 'lichtere' vrijwilligersklussen, die niet bijzonder veel tijd vragen. Veel mensen zijn bereid om meerdere functies te vervullen. Vooral in de locaties Heilige Martinus en Heilige Werenfridus zijn naar verhouding veel vrijwilligers 'van de lange adem' actief. In de locaties Heilige Franciscus en Heilige Nicolaas van Tolentijn is een aanzienlijk percentage van de koorleden ook betrokken bij andere aspecten van het kerkelijk leven.
- Het totale aantal parochianen is dusdanig groot dat het in theorie mogelijk moet zijn om een redelijk scala aan activiteiten en initiatieven uit te voeren, zonder dat een onevenredige last op de schouders van een klein aantal actievelingen komt te liggen. Recente ervaringen met vernieuwende en inspirerende initiatieven (bv. de Lichtjesroute in Workum, de activiteiten rondom het 500-jarige jubileum van O.L.V. van Sevenwouden in Bolsward en de lopende inspanning om op alle locaties de gastvrijheid te verhogen) laten mogelijkheden zien voor het betrekken van een groot aantal parochianen en andere belanghebbenden, in ieder geval bij specifieke projecten.
- De resultaten van de inventarisatie en de focusgroep gesprekken lijken aan te tonen dat in de parochie een redelijk sterke culturele en/of spirituele binding met de katholieke kerk bestaat (als abstract instituut, concrete gemeenschap of culturele traditie), ook onder parochianen die tegenwoordig weinig of niets meer met de kerk op zich te maken (willen) hebben.
- Door een kanteling in de organisatie van de parochie is een structuur ontstaan die gericht is op doelgroepen (in plaats van activiteiten), waardoor de verschillende aspecten van het geloofsleven op een holistische en integrale manier aangepakt kunnen worden, met een gepaste benadering voor elke doelgroep. Volgens de pastores en verschillende (bestuurlijke) vrijwilligers heeft deze structuur echter nog wat tijd nodig voordat zij optimaal kan functioneren.
- Het pastorale team en de bestuurlijk vrijwilligers (inclusief de plaatselijke locatieraden) hebben een duidelijke visie op en gerichte aandacht voor het optimaliseren van de inzet van de beperkt beschikbare middelen voor de verschillende taken die bij een levendige geloofsgemeenschap horen. Zo is in recente jaren, om de prioriteit van de diaconie te onderstrepen, sterk ingezet (samen met de PCI en Solidair Friesland) op het realiseren van een post voor een diaconale opbouwwerker.
- Het beleid van de parochie is sterk gericht op de levendigheid en de groei van alle vier plaatselijke geloofsgemeenschappen, ook als het in de toekomst financieel niet haalbaar (meer) is om alle bestaande kerkgebouwen open te houden.

Naast de sterke punten heeft de parochie een aantal zwakke punten, waaronder:

- Het grote aantal parochianen is voor een belangrijk deel geconcentreerd in de locatie Heilige Franciscus (+/- 71% van alle huishoudens) en in veel mindere mate in de locatie Heilige Werenfridus (17%). De kleinste locaties omvatten slechts 7% (Heilige Martinus) en 5% (Heilige Nicolaas van Tolentijn) van de huishoudens van de Zalige Titus Brandsmaparochie. Door deze scheve verdeling geldt de hierboven genoemde capaciteit voor activiteiten en initiatieven niet voor alle plaatselijke geloofsgemeenschappen.
- Uit de laatste KASKI-cijfers blijkt dat slechts een laag percentage van de ingeschreven parochianen daadwerkelijk actief bij de parochie betrokken is, hetzij in termen van kerkgang hetzij in termen van vrijwillige inzet (zie hoofdstuk 2)⁶. Hoewel vrijwillige inzet natuurlijk maar één indicator van betrokkenheid is, geeft het aantal vrijwilligers wel een beeld van de mate waarin men bereid is een bijdrage te leveren aan het werk van de parochie.
- In alle locaties is een hoog percentage (40%-60%) van de responderende parochianen van redelijk hoge leeftijd (65+). Dit percentage is veel hoger dan in de gemeente Súdwest-Fryslân, waar maar iets meer dan 1 op de 4 volwassenen (20 jaar of ouder) tot deze leeftijdsgroep behoort (CBS StatLine).
- De pastorale capaciteit is beperkt, waardoor er weinig ruimte is voor professionele ondersteuning van het grote en complexe vrijwilligersapparaat.
- De nieuwe doelgroepgerichte structuur is nog niet voldoende overzichtelijk, waardoor de voormalige coördinatiemechanismen niet optimaal meer functioneren.

6.2. Een model voor het aansturen van betrokkenheid, participatie en vrijwillige inzet binnen een geloofsgemeenschap

---

In welke organisatie of context dan ook, het werken met vrijwilligers vraagt om een dynamisch, continu proces van bewust inspelen op de motieven van vrijwilligers. Hun motivatie moet op peil worden gehouden en er moet voor gezorgd worden dat hun werk een bijdrage levert aan de doelen van zowel de organisatie als de vrijwilliger zelf. Het aansturen op motivatie bestaat uit meer dan het geven van een schouderklopje op zijn tijd en het organiseren van een jaarlijks vrijwilligersuitje (hoewel dit allebei belangrijke middelen zijn om vrijwilligers betrokken te houden). Elke vrijwilliger is een uniek individu, met een unieke combinatie van interesses, voorkeuren, normen en waarden. In de

---

⁶ Uit regionale en landelijke cijfers (www.ru.nl/kaski/virtuele_map/publicaties) blijkt dat de percentages kerkgangers en vrijwilligers in de Zalige Titus Brandsmaparochie voor een groot deel in lijn zijn met of zelfs hoger liggen dan de cijfers voor het bisdom Groningen-Leeuwarden als geheel (kerkgangers = 8%; vrijwilligers = 10%). Zij steken zelfs zeer gunstig af bij de landelijke cijfers (kerkgangers = 5%; vrijwilligers = 5%).

kerkelijke context heeft elke parochiaan zijn of haar eigen redenen om betrokken (of juist niet betrokken) te zijn bij het leven van de geloofsgemeenschap. Voor het goed afstemmen van de vrijwillig te verrichten activiteiten en taken op de verlangens en behoeften van individuele vrijwilligers is het zaak om te weten wie de vrijwilligers zijn en wat de drijfveren zijn voor hun participatie en inzet.

6.2.1. De kerkelijke context

Een geloofsgemeenschap is niet zomaar een vrijwilligersorganisatie. Omdat de vele activiteiten die bij een vitale geloofsgemeenschap horen, niet haalbaar zijn met alleen de inzet van de pastorale (beroeps)krachten, draait alles er om dat de parochianen samen een geloofsgemeenschap vormen. Dit vraagt om actieve participatie, die geworteld is in het uitdragen van het christelijk geloof. Het moet dus niet gaan om het “bezig houden” van een groot aantal mensen.

De pastoor van de Zalige Titus Brandsmaparochie waarschuwt voor “de vrijwilligerskerk”, die meer van een hobbyclub weg heeft dan van een familie van gelovigen. Hij licht toe dat de “vrijwilligerskerk” het resultaat is van bepaalde ontwikkelingen in de laatste decennia, die zich manifesteren in een tendens om de kerk te zien als “iets wat je moet doen”. Hierdoor wordt het bijna een doel op zich om er voor te zorgen dat zoveel mensen mogelijk “een taakje hebben” en wordt het aantal vrijwilligers op zich als een teken van vitaliteit gezien. Volgens de pastoor is het aantal echter minder belangrijk dan wat er gedaan wordt: dat er binnen de kaders van het geloof “gevierd, gediend en geleerd wordt”.

Tegelijkertijd kan het bieden van (concrete) mogelijkheden voor inzet een manier zijn om mensen die op een redelijk grote afstand van de kerk staan, er toch mee in aanraking te brengen en ze zo wellicht een ingang te bieden tot meer inhoudelijke vormen van betrokkenheid. In de Zalige Titus Brandsmaparochie zijn de verschillende projecten en inspanningen op het gebied van de diaconie – liefdadigheid en zorg voor hulpbehoevenden binnen en buiten de parochie – hier een voorbeeld van.

Om participatie, betrokkenheid en inzet te bevorderen met als doel het realiseren van een vitale, toekomstbestendige geloofsgemeenschap, dienen de principes van vrijwilligersmanagement dan ook vanuit dit perspectief toegepast te worden. In zijn eerste gedachten over de deelname van de Zalige Titus Brandsmaparochie aan HET VERSCHIL legde de pastoor het als volgt uit:

In het evangelie lezen we dat Jezus zijn leerlingen vraagt om na een lange nacht vruchteloos zwoegen nog eens de netten uit te werpen, maar nu aan de andere zijde van de boot. Hij vraagt zijn leerlingen, ons, om op een ogenschijnlijk onmogelijk moment de netten uit te werpen. Iedereen met verstand van zaken weet wel beter, maar Hij vraagt het toch te doen. Hopelijk kan dit project ons helpen de netten (opnieuw) uit te werpen door netwerken te vormen met de mensen om ons heen. [...]we zullen er eerlijk over moeten zijn dat het moment van vissen erg ongunstig is. De oude netten zijn versleten (aan boeten toe) en de nieuwe moeten we nog maken, waarbij de vissen die [we] hopen te vangen eigenlijk tegelijk de touwen zijn waarmee de netten moeten worden gevlochten.

6.2.2. Twee dimensies van betrokkenheid

Ook in de literatuur over vrijwilligersmanagement wordt de metafoor van het ‘vissen’ gebezigd in de zin van het gebruik maken van een gedeelde natuurbron, die uitgeput kan raken als men niet op een verantwoorde en duurzame manier met deze bron omgaat⁷. De ‘visvijver’ is dan het algehele potentieel aan vrijwillige inzet binnen een bepaalde samenleving of andere omgeving, waarin de ‘vissen’ (potentiële) vrijwilligers zijn. In de context van het bevorderen van participatie, kunnen we een verbinding maken tussen deze gelijkenis en het Bijbelse beeld van ‘vissers van mensen’:

[...] “vissen” mogen niet als een homogene bron gezien worden: er bestaan immers veel verschillende vissoorten, elk die een ander methode van “vangen” en “verzorgen” vraagt⁸.

De werkgroepen van de Zalige Titus Brandsmaparochie worden nu op een aantal specifieke ‘vissoorten’ afgestemd, waaronder gezinnen, jeugd/jongeren en ouderen. De informatie die tijdens HET VERSCHIL verzameld is, impliceert echter ook een andere indeling, op basis van betrokkenheid langs minstens twee dimensies: het spirituele en het sociale.

Uit de inventarisatie en de focusgroep gesprekken is duidelijk geworden dat de band die parochianen hebben met de kerk van heel verschillende aard kan zijn. Zo kan iemand veel belang hechten aan de spirituele en/of inhoudelijke elementen van het geloof (bv.

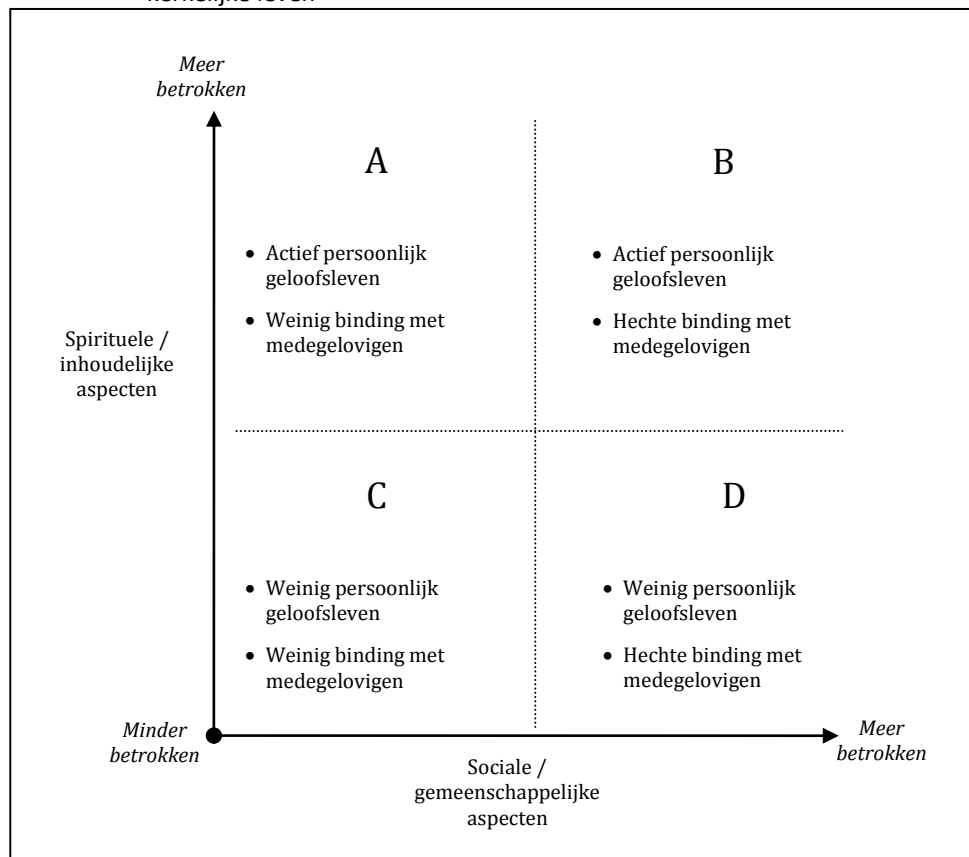
⁷ Brudney, J.L., & L.C.P.M. Meijs. 2009. It Ain't Natural: Towards a New (Natural) Resource Conceptualization for Volunteer Management. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*; 38(4):564–81.

⁸ Brudney, J.L. & Meijs, L.C.P.M. 2013. Our Common Commons: Policies for Sustaining Volunteer Energy. *Nonprofit Policy Forum*; 4(1): 29-45; (blz. 4).

de sacramenten of het leven volgens bepaalde normen en waarden), maar zich niet of nauwelijks betrokken voelen bij een parochie (of plaatselijke geloofsgemeenschap) of bij de mensen die er deel van uitmaken. Een ander kan binnen de parochie juist een hechte sociale kring hebben die voor hem of haar van grote betekenis is, terwijl de kerkelijke leer, de verhalen uit de Bijbel of zelfs een wezenlijk geloof in God (of een soort levenskracht of geest) hem of haar relatief koud laat. Het geloof en de betrokkenheid bij de geloofsgemeenschap kennen natuurlijk veel meer dimensies en facetten. Deze twee (de spirituele en de sociale dimensie) zijn gekozen omdat ze een grote rol lijken te spelen in de belevingswereld van de parochianen die door de verschillende activiteiten van het project aan het woord zijn geweest. Als we deze dimensies naast elkaar zetten kunnen we vier verschillende categorieën parochianen onderscheiden (zie Grafiek 6.2.2).

Grafiek 6.2.2. Indeling op basis van betrokkenheid bij spirituele en sociale aspecten van het kerkelijke leven

Vak A en D: In Vak A (links boven in Grafiek 6.2.2) bevinden zich mensen die zich sterk betrokken voelen bij de spirituele/inhoudelijke aspecten van het geloof, maar minder bij de sociale/gemeenschappelijke aspecten. Parochianen in dit vak vinden bijvoorbeeld de

normen en waarden die verbonden zijn aan het Christelijke geloof, heel belangrijk. Zij proberen deze in hun dagelijks leven dan ook uit te dragen. Zij geloven in het bestaan van God en proberen op de een of andere manier een relatie met Hem te onderhouden. Het nut van kerkgang of van participatie in het kerkelijke leven zien zij niet in. Zoals een respondent in de inventarisatie aangeeft:

Om te geloven hoef ik niet naar de kerk. Bid thuis en sta stil bij de katholieke gebeurtenissen en feesten. [...] Ik ben katholiek opgevoed en voed mijn kinderen ook weer zo op. Ik kom nooit in de kerk, alleen met speciale gelegenheden. Ik vind ook dat je niet naar de kerk hoeft om te geloven, maar vind het wel mooi dat het er is voor mensen die er behoefte aan hebben en er steun bij hebben.

In Vak D (rechts onder) vinden we parochianen die vooral de gezamenlijkheid van een kerkelijke familie waarderen, maar die minder aan de inhoudelijke elementen (bv. de Bijbel of de liturgische tradities) hechten. Zo legt een deelnemer aan een van de focusgroep gesprekken uit:

Positief vind ik 'gemeenschap'. Dat is voor mij nog belangrijker dan heel diep gelovig zijn. Bijhoren, zit een beetje in de genen, in de opvoeding en in het hele leven (AS009).

Vak B en C: In Vak C (links onder) vinden we parochianen die een min of meer afwachtende houding tegenover de kerk en het geloof aannemen. Wellicht dragen deze parochianen de kerk en gelovige mensen in principe een warm hart toe, maar ze kunnen voor zichzelf het nut van betrokkenheid bij de kerk niet goed inzien. Dit zijn mensen die zich door hun opvoeding wel als katholiek beschouwen, maar die er "verder niets mee doen".

[Katholiek zijn betekent] gedoopt zijn zonder dat zelf uit te maken [...] maar heeft geen meerwaarde.

Hier tegenover staan de parochianen in Vak B (rechts boven), voor wie zowel de spirituele inhoud van de kerk als de gemeenschap met medegelovigen een belangrijke plaats in hun leven innemen. Deze parochianen voelen zich door het geloof gevoed, en ze dragen dit uit door actieve participatie in de geloofsgemeenschap. Een voorbeeld uit een van de focusgroep gesprekken:

[...] we zijn wel heel betrokken bij de kerk. We proberen wel iedere zondag hier te zijn, gewoon omdat we dat mooi vinden om hier te zijn. We leren mensen kennen, je krijgt een vriendenkring [...] We voelen ons ook thuis hier. [...] sommige kennissen zijn gelovig, of familieleden ook, die gaan naar andere kerken [...] ik heb [ook] vrienden die zijn atheïst, agnost, die willen er helemaal niks van weten sommigen. Maar we hebben wel goede gesprekken erover. [...] het is niet zo dat ik daar constant over begin. Ik vertel wat we doen, maar gewoon als iets wat normaal is. En niet van, nou, nu moet ik even gaan bekeren of zo, daar heb ik helemaal geen behoefte aan. Dat moet spreken door wie je bent, of hoe je bent (JG001).

Duidelijk is dat de parochianen in elk van deze vakken op een andere manier benaderd moeten worden om hun participatie, betrokkenheid en inzet voor de geloofsgemeenschap te ondersteunen en te bevorderen. Zo kunnen eenmalige, laagdrempelige activiteiten (bijv. diaconale projecten) een manier zijn om mensen in Vak C (weer) in aanraking te brengen met de geloofsgemeenschap, terwijl mensen in Vak B zich wellicht willen inzetten voor de bredere groei en ontwikkeling van de parochie als geheel. Ook kan inzicht in de verschillende vormen van geloofsbeleving voor de pastores en de bestuurlijke en faciliterende vrijwilligers (bv. parochiebestuur, locatieraad, coördinatoren van werkgroepen) als leidraad dienen bij het optimaliseren van de *match* tussen mensen die eventueel een bijdrage willen leveren en de rollen die ze kunnen/willen vervullen.

Dit gaat natuurlijk niet vanzelf. Om de participatie, betrokkenheid en vrijwillige inzet van parochianen op een duurzame en toekomstbestendige manier te bevorderen en te ondersteunen wordt sterk aanbevolen dat de parochie in haar beleidsplannen en werkplannen aandacht besteedt aan een goed doordacht vrijwilligersbeleid. Zowel in de parochie als in elke plaatselijke geloofsgemeenschap zou een kerngroep wegwijs moeten worden gemaakt in de basisprincipes van vrijwilligersmanagement.

6.2.3. Verdere aanbevelingen

Kijkend naar alle informatie die in het kader van HET VERSCHIL is verzameld, kunnen verder een aantal globale aanbevelingen gedaan worden, die van belang kunnen zijn bij het realiseren van de beleidsprioriteiten van de Zalige Titus Brandsmaparochie en de vier plaatselijke geloofsgemeenschappen die er deel van uitmaken.

- Een balans vinden tussen behoud en verandering.
  - Hoewel de tradities en de symboliek van de kerk bijzonder gewaardeerd worden, lijkt er een grote behoefte te zijn aan groei/ontwikkeling die parallel loopt met maatschappelijke ontwikkelingen. Dit geldt voor de manier van vieren – zowel op zondag als op andere tijden/in andere contexten – alsook voor andere aspecten van het geloofsleven (bv. steun bij de confrontatie tussen de kerkelijke leer en het dagelijkse leven).
- Drempels naar de kerk/het geloof zien en (waar mogelijk) verlagen.
  - Er zijn veel mensen die op een zo grote afstand staan van de kerk, haar leer en de traditionele manieren van viering dat ze (nog) niet in staat zijn om deze te waarderen, laat staan te begrijpen en te omarmen. In sommige gevallen kan de manier waarop de kerk nu functioneert, zelfs weerstand oproepen. Catechese is nodig, maar dan op een brede, open manier en met de mogelijkheid tot verdere groei en verdieping.

- Veel mensen – ook als ze zelf betrokken zijn bij de kerk – leven en werken in een omgeving waarin de meeste mensen (heel) ver van de kerk af staan (vaak zelfs binnen het eigen gezin/de eigen familie). Het is soms alsof de kerk/parochie een losse groep is, die verder niets te maken heeft met hun dagelijks leven. Het (laagdrempelig) bereiken/betrekken van de omgeving bij kerkelijke activiteiten verdient wellicht aandacht. Het is echter belangrijk om een goed en helder zicht te houden op de *core business* van de kerk. Zo kan men de situatie voorkomen dat de kerk probeert alles voor iedereen te zijn (wat overigens onmogelijk is).
- De kerk zou meer zichtbaar moeten zijn in positieve zin.
  - De nadruk op “kerk naar buiten zijn” is in deze zin zeer positief.
  - Diaconaal werk laat een zeer positief gezicht zien.
  - Laagdrempelige activiteiten zoals de Lichtjesroute in Workum, Maria van Sevenwouden, enzovoort, dragen hieraan bij.
  - Een actieve en uitnodigende houding is belangrijk.
- De achterban (parochianen, maar ook wat er in de omgeving van de kerk speelt) kennen, in beeld houden en bij het parochielevens betrekken.
  - Er is behoefte aan informele contactmomenten, die de banden tussen parochianen onderling kunnen versterken.
  - Het ‘omgekeerd huisbezoek’ draagt hieraan bij, maar er lijkt ook behoefte te zijn aan (eenmalige) gespreksgroepen, waarin op een open manier over de persoonlijke beleving kan worden gesproken en waarin ervaringen met de kerk en het geloof uitgewisseld kunnen worden. Voorwaarde voor veel parochianen die deze wens hebben geuit, is wel dat deelname aan zo’n gespreksgroep geen (verdere) verplichtingen met zich meebrengt.
- Zorgen voor openheid voor/aansluiting bij verschillende doelgroepen.
  - De kanteling van de organisatie van taken naar doelgroepen zal hieraan een belangrijke bijdrage leveren, zeker op het moment dat de nieuwe structuur als voldoende vertrouwd, concreet en overzichtelijk wordt ervaren.
  - Activiteiten die jongeren aanspreken (zowel binnen als buiten de parochie) zijn van essentieel belang.